

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

PA
6227
Z5I3

UC-NRLF

\$B 62 460

YC 51941

EXCHANGE

EX LIBRIS

FEB 3 1911

768 dt

UNIV. OF
CALIFORNIA

DE RVFI FESTI AVIENI IN VERTENDIS
ARATEIS ARTE ET RATIONE.

DISSERTATIO INAVGVRALIS

QVAM

AMPLISSIMI PHILOSOPHORVM ORDINIS

CONSENSV ET AVCTORITATE

IN ACADEMIA GEORGIA AVGVSTA

AD

SVM MOS IN PHILOSOPHIA HONORES

RITE CAPESSENDOS

SCRIPSIT

CAROLVS IHLEMANN

NORTHEMENSIS.

GOTTINGAE

**OFFICINA ACADEMICA DIETERICHIANA TYPIS EXPRESSIT
MCMIX.**

TO MRB
LIBRARY

EXCHANGE

De dissertatione probanda ad ordinem philosophorum
rettulerunt

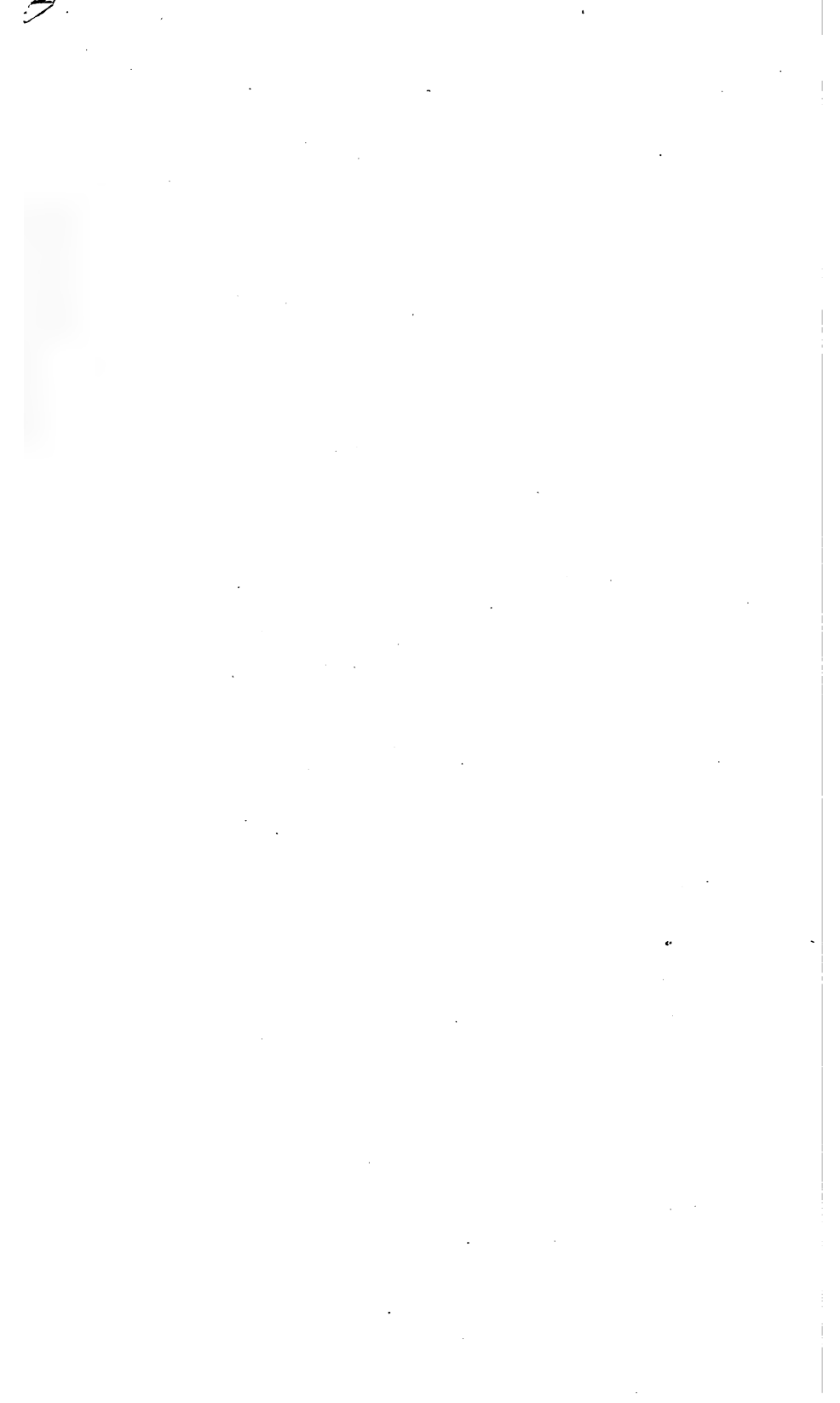
F. Leo et P. Wendland.

Examen rigorosum habitum est a. d. III. Kal. Aug.
a. d. MCMIX.

PA6227
Z5I3

PARENTIBVS MEIS

616166

Rufius Festus Avienus qua ratione Arati carmen latine verterit, Siegius¹⁾ quaesivit, sed non ut quaestionem totam profligaverit; ecquid Avienus ex Ciceronis Germanicique Arateis in usum suum converterit quaestionem perstrinxit tantum et ipse et Maybaumius²⁾, qui pauca³⁾ ad hanc rem pertinentia attulit. Denuo igitur in quaestionem illam inquirendum est atque accuratius.

Caput I.

Sed priusquam ad hanc quaestionem absolvendam accedamus propius, de carminis compositione agendum est. Atque in universum quidem prorsus Arateam imitatur: Aratea est partium dispositio, prooemium eiusdem argumenti atque Arati, multo quidem magis extensum et magnilocum. Omisit quidem non paucos Arati versus plane, ut ne vestigium quidem horum appareat, sed multo saepius verba Graeca in suum ser-

1) „De Cicerone Germanico Avieno Arati interpretibus“ Halae a. 1886 diss.

2) „De Cicerone et Germanico“ diss. Rostochii a. 1889.

3) Ultimis opusculi sui paginis.

monem vertit fusius atque sententias ex aliis libris, de quibus infra disputabimus, promptas adiecit, ut opusculum his additamentis amplificaret atque exornaret quam maxime posset.

Avienus igitur ut in summis totius disputationis partibus ab ordine Arateo nusquam recessit, ita ea quoque, quae singillatim in illis describuntur, enumeravit semper fere eadem serie, qua ea apud poetam Graecum disposita invenimus. Raro leguntur loci, quibus deseruit ordinem priscum. Quod ubicunque fecit, iustae causae, quae possunt enucleari, commovisse eum videntur.

Aratus v. 147 sq. de sideribus, quae sub Helices corpore sunt, haec dicit:

Κρατὶ δὲ οἱ Δίδομοι, μέσση δ' ὕπο Καρκίνος ἐστίν,
ποσσι δ' ὀπισθοτέροισι Λέων ὕπο καλὰ φαίνεται.

quibus respondent Cic(eronis) frg. XX vv.

Et natos Geminos invises sub caput Arcti.

Subiectus mediae est Cancer, pedibusque tenetur

Magnu' Leo tremulam quatiens e corpore flammam

atque Germ(anici) vv. 147—149

Qua media est Helice, subiectum respice cancerum,
at capiti suberunt gemini . qua posterior pes,
horrentisque iubas et fulvum cerne leonem.

Av. autem (v. 367 sq.) non statim illorum siderum nomina attulit, sed numero quodam interiecto versuum, quibus unumquodque sidus fabulis aliunde petitis illustravit, cf. vv. 369, 379, 391/2. —

Chelis orientibus, dicit Ar. v. 627/8

τῆμος ἀποιχομένην κεφαλὴν μέτα δόεται Ἴππος
καὶ προτέρου Ὀρνιδος ἐφέλκεται ἔσχατος οὐρῇ.

Av. προτέρου ita intellexit¹⁾, ut Cycnus Equum orientem antecedit. Itaque mutavit ordinem v. 1153 sq.

1) Fortasse pro „πρότερου“ legit in exemplo suo „πρότερον“, cf. Voss. in ed. ad loc.

et ultima cycni

et caput acris equi premit aequora.

Germ. (v. 639) ab ordine non decessit, sed Cycnum ante Pegasus occidere verbo „praemersus“ (= προτέρου) reddidit, Cic. (v. 412 „praetervolat“) aliquo modo ad verbum Graecum allusit. —

Ar. compluribus praemissis prognosticis pergit v. 1129:

οὕτω καὶ προτέροις ἐπὶ σήμασι τεκμήραιο
ἐσσομένων ἀνέμων ἢ χειμάτος ἢ ὕετοιο
αὐτὴν ἢ μετὰ τὴν ἢ καὶ τριτάτην ἔτ' ἐς ἡῶ.

quam sententiam apud Av. similiter correptam legimus, non quidem iusto loco post Lupum commemoratum. Antea enim paucis verbis mentionem facit prognosticorum, quae mures et canes hominibus praebent. Reliqua cum prognostica, quae ex cancro muribusque sumpta Ar. sub fine carminis sui enumerat, prorsus negligere vellet, signa murum canisque ultro praemisit, tum demum sententiam illam supra commemoratam addidit ¹⁾ vv. 1860—1863. Quem Cicerone auctore id fecisse nec verisimile est nec probari potest. —

Minimi momenti est mutatio vv. 1805/6, ubi ordinem indiciorum temporalium (= Ar. v. 1082 et 1085) μετὰ βριθουσάν ὁπώρην atque Πληϊάδες immutavit („cum . . . pleiadas occasus . . . condit, cum . . . cedit autumnus“) et paulo post locavit.

Similiter Ar. versui 679

ἀλλ' οὐχ Ἠνιόχῳ Ἑριφοὶ οὐδ' ὠλενίῃ Αἴξ
ἐδῶδες ἀπέρχονται

respondent nominibus quidem propriis mutatis Av. vv. 1235 sq.

sed non aurigam —

— capra mox haedive secuntur²⁾).

1) Cf. Siegium l. c. p. 41.

2) Item mutavit Cic. (v. 468), quem tamen hic secutum esse Av. non temere confirmaverim.

V. 687 habet Ar. positionem (= Cic. v. 465):

ἀλλ' ἤτοι Περσεὺς μὲν ἄτερ γουνός τε ποδός τε
δεξιτεροῦ δόεται.

Av. autem membrorum contrariam vv. 1248/9:

Perseus pede denique dextro
atque genu liber mersatur cetera ponto.

Item Av. mutavit ordinem nominum in Ar. vv. 693/4
(= Cic. v. 474):

Ἴππος δ' Ὑδροχόοιο μέσον περιτελλομένοιῳ
ποσσὶ τε καὶ κεφαλῇ ἀνελίσσεται.

cf. v. 1262 (= Germ. v. 693):

os equus atque pedes novus exerit.

Vv. 1714/5 Av. loquitur primum de graculo, deinde
de corvis; ex contrario Ar. v. 963:

δὴ ποτε καὶ γενεαὶ κοράκων καὶ φῶλα κολοιῶν.

Postremum v. 893 sqq. Av. ordinem priscum non tenuit, cf.

hydra

in cancrum protenta caput, caudamque feroci
Centauro inclinat, transit spatiosā leonis
viscera et ingenti sub virgine summa¹⁾ quiescit

cum Ar. vv. 445—447

καὶ οἱ [Ὑδρῃ] κεφαλῇ ὑπὸ μέσσον
Καρκίνον ἱκνεῖται, σπείρη δ' ὑπὸ σῶμα Λέοντος,
οὐρὴ δὲ κρέμαται ὑπὲρ αὐτοῦ Κενταύροιο.

(= Cic. v. 216 sq.; aliter mutavit Germ. v. 426 sq.).
Ut ex antecedentibus elucet, Arati interpretes ut cuique
libebat, anguis membra enumeraverunt. Tales colloca-
tiones Av. hic illic usurpavit; rarae quidem sunt, omnes
attuli.

Sed aliis locis aliorum scilicet exemplum secutus
ordinem auctoris immutavit. Aratus v. 96 sqq. fabulas
narrans, quae de Virginis origine et sorte tradebantur,
v. 97 explicat eam in manibus spicam portare

1) „Summa“ Arati „σπείρη“ respondet.

Παρθένον, ἥ ῥ' ἐν χερσὶ φέρει Στάχυν αἰγλήεντα
(item Germ. v. 97, Cic. v. 101). Avienus non virgini
spicam tribuit, sed Cereri, nec in initio sed postquam
disseruit multos homines censere virginem in caelo po-
sitam divam Cererem esse, secutus nimirum catasterisma
Eratosthenica (p. 84 R): Λέγονται δὲ καὶ ἕτεροι λόγοι περὶ
αὐτῆς [sc. τῆς Παρθένου] πλεῖστοι· οἱ μὲν γὰρ αὐτὴν φασιν
εἶναι Δήμητρα διὰ τὸ ἔχειν στάχυν.

Aratus de Iustitiae erga homines beneficiis locutus
pergit (v. 114)

τόφρ' ἦν, ὄφρ' ἔτι γαῖα γένος χρῶσαιον ἔφερβεν.

Av. autem non in fine descriptionis, sed in initio „aurea
saecula“ nominat, cf. vv. 292 sqq.

tu, cum sincera priorum
vita hominum nullis ageret sub legibus aevum
aureaque innocuos servarent saecula mores.

Videtur¹⁾ Avienus imitatus esse collocationem Germanici
(v. 103):

Aurea pacati regeres cum saecula mundi,
Iustitia.

Restat unus locus, ubi Av. id, quod apud Aratum
in posteriore carminis parte legimus, iam antea semel at-
tulit, argumentum quidem ipsum posteriore loco (v. 1651 sq.)
ex Arati carmine (892 sq.) depromens, priore (v. 384) ex
Eratosthenis quae dicitur epitoma²⁾ (p. 94 R) (vel simili
libro), ubi fabula de Cancro coniuncta est cum fabulis de
Asinis et Praesepebus.

Similiter transposuit vel potius iteravit sensum vv.
810—813 de stellis certa figura carentibus versibus 79—83
iniectis. Priore loco (79—83) nec apud Ar. nec Cic. nec
Germ. leguntur neque in schol. ad Ar. vv. 19/20 ad illos
alluditur.

1) Quae opinio corroboratur eo, quod multis locis Avieni dictio
similis est Germaniceae (cf. velut Av. 277 = Germ. 98), qua de re
infra disputabo fusius.

2) De qua plura alio loco.

Huc reieci locum, quo Av. revera¹⁾ versum aliter posuit atque ordine Arateo constitutum erat. Excipiunt sese apud Ar. vv. de hirundinum et ranarum praesagiis 944—947:

ἡ λίμνην πέρι δηθὰ χελιδόνες αἰσσονται
 γαστέρι τύπτουσαι αὐτως εἰλυμένον ὕδωρ,
 ἡ μᾶλλον (δειλαὶ γενεαί, ὕδροισιν ὄνειαρ)
 αὐτόθεν ἐξ ὕδατος πατέρες βοῶσι γυρίνων.

Av. versum (1696), qui Arati 946/7 exponit, iam ante eum (1697) collocavit, qui Ar. versui 938 respondet, cuius collocationis causa non apparet²⁾.

Quoniam exposuimus, quatenus priscum Arati ordinem versuum in carmine vertendo servaverit Av., iam de versibus ab eo omissis agam, atque primum phaenomenorum. Vv. Arateos 67—69 non accurate reddidit: desideramus id, quod est

(Ar. 68) τάνυται γε μὲν ἄλλυδις ἄλλη θοσσὸν ἐπ' ὄργιαν;
 pro χεῖρες ἀείρονται (v. 68) de dextra tantum manu loquitur (v. 191). Videtur fabula de Hercule ab eo inserta (cf. Rob. p. 64) perduxisse eum, ut quodammodo Aratum neglegeret.

V. 449 oblitus est commemorare Cephei balteum (Ar. v. 186 „ἀπὸ ζώνης“), qui apud primam draconis spiram conspicitur (~ Germ. v. 191 sq.), item v. 826 Arati

1) Per errorem librarii cuiusdam in falsum locum incidisse Av. versum 1696 iniuria censet Siegius p. 41. Neque post v. 1702, ut ille vult, collocari v. 1696 potest (propter vv. 1702/3 arte inter se cohaerentes) neque vero alio loco praeter eum quo traditus est. — Ceterum post Av. v. 1702 non finaliter (ut fecerunt Breysigius Holderusque editores) distinguendum est, cum „rutilae — lucis“ (ὀρθρινόν Ar. 948) non ad hirundinem pertineat, sed ad ululas (ὀλολυγών 948). De sententia temporali subordinata antecedente in Av. vv. „rutilae cum — lucis, si . . . dant“ cf. v. 1727 sq.:

et quae pontus item freta per distenta quiescit,
 nebula si longo se procumbentia tractu
 diffundunt, vv. 1759/60.

2) Apud Verg. quoque (georg. I 378) versum de ranis recto loco legimus.

(v. 388) verba „οἶος ἀπὸ προτέρων“ (sc. ἰχθύων) de notio pisce cum Bambyciis piscibus non coniuncto. Restat unus tantum locus, de quo longius disputari oportet. Dico Arati vv. 367—385, quibus complectitur poeta stellas illas, quae „inter clavum puppis Iasoniae atque pistrim undicolam“ sitae non certam figuram exprimunt, ut nomen illis dari non posset. Tum de his in universum extendit orationem. Atque mirum est, quod Arati de his disputatio superat Avieneam copia versuum: habet hic 16 versus, 19 ille. Ceterum cum Av. Arati versuum argumenta ornamentis flosculisque additis augere soleat, suspicio oritur eum non omnes reddidisse versus Graecos. Respondent autem versus:

Arati		Avieni
367—373	~	807—816
377—378	~	816—818
383—385	~	820—822

Omisit igitur Av. ea, quae Ar. vv. 374—376 (de homine, qui sideribus nomina tribuit) atque 379—382 (eadem aliter explicantes) reddunt. Videtur Av. verba Aratea, quibus similia bis exprimuntur, in brevius contraxisse spatium sicut h. l. Cic. (v. 155 sq.), Germ. (v. 371). Sed pro Ar. vv. 379—382 legimus versum 819 corruptum, nondum sanatum¹⁾. Quia huius versus argumentum pertinet non ad stellas sideraque certas figuras praebentia, sed ad stellas exigui lucis nominisque expertes, quae inter cetum atque gubernaculum sub lepore positae sunt, non dubitandum est, quin omiserit Av. vv. Ar. 379—382 aequae ac 374—376²⁾.

Praeter hos locos Av. phaenomena (scilicet ut debebat propter materiam) fere integra reddidit, prognosticis vero latine vertendis operam navavit ita, ut

1) Breysigii coniectura (praef. p. XVIII) probabilitate caret.

2) v. 818 et 820 bene se excipiunt, ut v. 819 ut spurium eliminare velim.

Arati versuum partem prorsus omitteret, partem decurreret atque contraheret. Versus ipsos indicabo:

prorsus omisit	contraxit
vv. 741— 747	872— 876
768— 772	880— 889
802— 804	919
818	921— 923
895— 896	944— 945
924— 925	949— 953
929— 932	960— 962
957— 959	965
970— 971; 973	966— 969
980— 982	1001—1002
985— 986	1012
999	1047—1050
1026—1027	1060—1063
1034—1035	1078—1081
1039—1040	1113
1045—1046	1117
1053—1059	1120—1121
1069	1124—1128
1072—1074	1135—1136
1082; 1091	
1107; 1109	
1138—1141	
1144—1145	

Hi sunt omnes prognosticorum loci, quos non integros reddidit Av. Omnes ut afferrem, variae causae me commoverunt. Primum Siegius (in diss. p. 34 et 35), ubi verba facit de eis, quae Av. neglexit, nec omnes locos enumeravit nec in versibus afferendis erroribus vacavit. Tum — id quod multo gravius est — e tabella intellegi potest, quotiens et quam graviter Av. destituerit carmen Arateum. Multo plura ex prognosticis omisisse eum quam ex phaenomenis manifestum est; atque quo longius progressus est in vertendo ad totius carminis

finem, eo magis saepiusque concessit sibi, ut versus atque particulas omitteret ¹⁾).

Quod si quaerimus, quales sint qualemque ad materiem pertineant omissiones, quae in prognosticis factae sunt, primum non reddidit versus Arateos, qui complectuntur sententias non ad ipsa prognostica spectantes, sed de rebus in universum agentes. Quae secuntur exempla quid sententiam docebunt. Omisit Av. Arati

vv. 741—747, quibus in universum disputatur de signis ab Iove agricolis nautisque datis. Iustus locus esset post Av. v. 1354

768—772 multa celat Iupp. homines; post 1400

802—804 } de vario lunae colore et de prognosticis

818 } ex illo sumendis; post 1496 et 1542

895—896 quatenus aselli inter se distent, explicatur; post 1653

973, 1045—146 in universum dicta; post 1716

1053—1059 de tribus arandi temporibus lentisco constitutis; post v. 1787.

Deinde prorsus neglexit Arati prognostica haec:

Ar. v. 919 de mergis vel focis (cf. Av. v. 666) (Ar. „αἰθρίας“) post v. 1684

924—925 de progn. e fulgure et tonitru; post 1686

929—932 de stellis transvolantibus; post 1690

957—959 de ἰσόλοις et σκώληξιν; post 1712

970—971 de anate et monedula; post 1715

1026 de monedula; post 1765

980—982 de testis fulgentibus atque de avibus insularibus [νηαίσις]; post 1720

985—986 de prognosticis e fervido cinere sumendis; post 1723

999; 1034/5 } de testis; post 1740, 1772, 1776
1039/40 }

1) Excerpendorum prognosticorum instar exemplum habebat Vergili georgicorum; de Av. et Verg. fusius infra.

- 1069 de iterata coitione caprarum; post 1795
 1072—1074 de suum coitione lente tardeque instituta;
 post v. 1799
 1082 de bubus; post v. 1803
 1091 de rectis [Ar. ἐοίκοτας] stellis; p. 1812
 1138—1141 de cancro, muribus; post v. 1860
 1144—1145 de duobus prognosticis uno tempore oc-
 currentibus; post v. 1865.

Denique contraxit Avienus in brevius spatium
 Arati versus hos:

- 872—876 de pluviis ventoque (= Av. 1637—1639)
 880 sq. de parheliis
 921 de florum senecta; Av. v. 1686 non de
 acantho loquitur
 944 sq. de hirundine; post v. 1702
 949 sq. de cornice; post v. 1705
 954 sq. de bucula; post v. 1707
 960 sq. de gallinula; post v. 1713
 966—969 } de corvis { post v. 1715
 1003 } „ { „ 1745
 1012 de gruibus; post v. 1747
 1044 sq. de ilice, lentisco, scilla; post 1780 sq.
 1060 sq. de scilla; post v. 1789
 1078—1081 de diverso gruum adventu; post v. 1802
 1113 desunt βουκόλοι ἄνδρες v. 1846
 1117 de serendo (p. 1848); 1120/1 de vitulis; p. 1850
 1124 sq. de lupo; p. 1855; 1135 sq. de canibus;
 p. 1859.

Tot verbis sententiisque omissis ambitus sane car-
 minis multo esset minor, nisi poeta eum additamentis
 et varii generis et originis extendisset. Disputandum
 igitur et de rhetorica amplificatione verborum et de ma-
 terie nova aliunde ab eo petita. Atque ut Arati carmen
 res caelestes vel astronomicis vel mythologicis auctas
 continet, sic additamenta Avieni hanc vel illam ostendunt
 naturam. Primum iam dicam de astronomicis. Ad

unum omnia quae inveni affero, quia nondum omnia collecta sunt. Adiecit Avienus:

vv. 914—923 de mundi planetarumque V motu sub caelo

1034—1038 de Terrae loco intra ambitum mundi

1163 „versa in fluvium“

1273 „quem pulcher aquarius urget“

1338—1349 de variis formis, quae in luna intra unumquemque mensem aspiciuntur

1366—1376 de magno qui vocatur anno solis intra XIX annos confecto

1389—1390 de redeuntibus tempestatibus

1407—1445 de origine nubilarum, nebulae, ventorum, imbrum, tonitrus, fulguris

1463—1464 physica interpretatio faciei lunae IV. mensis die certo colore imbutae

1469—1470 de zephyro notoque ventis surgentibus

1478—1479 } de mutatis lunae cornibus disputatio physica
1482—1483 }

1506—1527 de natura et loco aëris, nubilarum, caeli, planetarum

1548—1559 de solis vi

1606—1609 explicatio physica cuiusdam speciei solis

1612—1615 similiter

1682—1683 cur sturnus ventis imminentibus artus suos in ipsa flamina convertat, explicatur

1710—1712 cur „formica ova cavis penetralibus efferat“ firmatur

1724 de noto

1739—1740 de praesepe purgato disputatio physica

1796—1797 declaratur, cur sues, oves capraeque in Venerem pergant

1815—1819 de cometarum ortu

1823—1826 quomodo agrorum siccitas fiat, explicatur.

Grotius ¹⁾ quidem iam viderat Avieni carmen con-

1) Cf. „Syntagma Arat.“ velut adnot. v. 84 p. 115, v. 145 pag. 116.

tinere nonnullas res astronomicas, de quibus nihil reperiretur apud Aratum, neque tamen omnes adnotavit nec Siegius¹⁾. Plenius Paulus de Winterfeld²⁾ additamenta Avieni aliunde sumpta indicavit simulque Av. verborum menda hic illic recte sustulit. Tamen enumeratio eius mea quidem sententia non omnes locos praebet, qui commemoratione digni sunt³⁾. Silentio enim praeteriit vv. hos: 1338—1349, 1366—1376, 1389—90, 1463—1464, 1469—70, 1478—1479, 1482—83, 1548—59, 1739—1740.

Quaerendum igitur erit, num in illis sint tales, ut non aliena additamenta contineant, sed Arateum praebeant sensum arte rhetorica ex more Avieni exornatum atque amplificatum. Primo obtutu ambigua esse potest res fortasse locis his:

Avieni vv. 1454—1465 respondent Arati versibus 783—788, praeterquam quod inserti sunt 1463—1464

nam crassus desuper aer

cornua caeca premit, notus uvidus aera cogit,
qui lunae speciei mutatae explicationem physicam complectuntur. Quam aequae atque alias a Winterfeldo allatas sumptam esse ex scholiis in Aratum conscriptis sive ex eis, quae ad tempora nostra pervenerunt, sive ex plenioribus, apparebit ei, qui verba adiecta comparabit cum scholiis (Maass: Comm. in Arat. rel. pag. 483²²): „ὁ γὰρ [i. e. uvidus] γὰρ καὶ χειμερινὸς οὐτός, καὶ δηλονότι τῇ ὁγρότητι παχυμερῇ ποιῶν [i. e. cogit] τὸν ἀέρα [aera]....“;

1) Tantum egressionem Av. (vv. 1409—1445, 1506—1519) a Grotio adnotatas commemoravit (pag. 34 et 40/1); falso pergit (p. 41) „*Hi sunt loci, quibus Av. res Arateas aut imminuit aut auget. Quae autem reliqua sunt, omnia, ut verborum latitudinem ... omittam, ab Arato non recedunt*“.

2) „Beiträge zur Quellen- und Textkritik der Wetterzeichen Aviens“. Berol. 1896.

3) Scilicet ea tantum prognostica affert, quorum originem (uno loco excepto) nominare potest.

(p. 484₃) „καὶ γὰρ ὁ νότος ἐξ ὕψους ἀέρος συνίσταται“; cf. pag. 485₁₅.

Secuntur versus 1469/70 non magis a Winterfeldo commemorati:

tertia si rursum protollat Cynthia cursus,
sic subrecta faces et acumina tenta coruscans,
ut nec curva quasi declinet cornua nec se
fusa supinato diducat lumine in auras:

1469 occiduo zephyrum praedicet surgere mundo
aut Libyae de parte notum.

qui reddunt Ar. verba haec (788—791)

εἰ δέ κ' ἀπ' ἀμφοτέρων κεράων τρίτον ἡμᾶρ ἄγουσα
μήτ' ἐπινευστάζῃ μήθ' ὑπτιώσῃ φασίνῃ,
ἀλλ' ὀρθὰ! ἐκάτερθε περιγνάμπτωσι κεραῖαι,

791 ἐσπερίοι κ' ἄνεμοι κείνην μετὰ νόκτα φέροντο.

Generalem de ventis imminentibus sententiam mutavit Av. ita, ut substitueret nomina eorum ventorum, qui nominantur in schol. pag. 485₄₋₇ „ἐάν, φησί, τριταίαν ἄγουσα ἡμέραν μήτε ὑπτιάζῃ μήτε ἐπινεύῃ τοῖς κέρασι, τότε προσδέχου τοὺς ἐσπερίους ἀνέμους, τουτέστι τοὺς ἀπὸ δύσεως, οἷον ζεφύρους καὶ ἀργέστεας“. Significat enim ἀργέστης apud Homerum¹⁾ quidem (cf. Il. XI 306, XXI 334) ventum notum, cuius epitheton illud est.

Avieni versibus 1475—1483:

istius in borean quod se sustollit acumen,
si curvum specie velut adnuat, adfore caelo
saeva procellosi praedicet flabra aquilonis.

1478 namque hoc urgeri sese adserit hocque
gravari,
si luna alta tuens docet inclinariet alta.
indice rursus eo veniet notus, hanc ubi partem
pone supinari conspexeris inque reclinem

1) De scholiorum homericorum cum Catasterismis similitudine locuntur Maassius Anal. Erat. p. 49 sq., Rehmius „Mythogr. Unters. über griech. Sternsagen“ diss. Monaci 1896 p. 13 sq., p. 18.

sponte habitum pandi, nam subrigat auster
acumen

inferiore plaga.

respondent Ar. vv. 794—795

εἰ δὲ καὶ οἱ κεράων τὸ μετῆγον εὖ ἐπινεύη,
δειδέχθαι βορέω, ὅτε δ' ὑπτιάησι, νότοιο.

sed ita, ut Av. praeter versuum amplificationem adiecerit sententias physicas (vv. 1478—79; 1482—83) per „nam“ particulam insertas ad mutatam lunae formam firmandam. Nescio an reddiderit scholium hoc (Maass. p. 486); ἀντιπεῖ γὰρ ὁ νότος τῷ βορρᾷ, καὶ ὁ μὲν ὑπτιον ποιεῖ τὸ κέρασ, ὁ δὲ βορρᾶς κρηνές, nisi forte scholium maioris ambitus habuit¹⁾.

Praeterea adiecit Av. carmini Arateo versus 1548—1559 de viribus Solis. Hoc quoque additamentum non minus arte rhetorica auctum tractat argumentum, quod in Ar. schol. (Maass. p. 490⁴ sq.) commemoratur. Est enim consensus inter Avienum et scholiastam Graecum locis his:

1) umbriferum vis (1550)	— πολλὴν ἔχων ἰσχὺν
2) ingentes radii . . atrum	πρὸς τὸ διαλύειν ταῖς ἀκτῖσι
et . . . tractus piceos	τὰ ὑποκίπτοντα παχέα
3) at cum cedit	νικώμενος ὑπ' αὐτῶν, οὐκ
vis solis	ἂν κρατηθεῖη
4) crassae nubes	ὑποπ. παχέα
5) τοῦ ἀέρος μεταβολαὶ οὐ μεγάλαι καὶ ἰσχυραὶ	verba
commemorantur in Av. vv. 1548—1551	
6) item μείζονα τὸν χειμῶνα προαπαγγέλλει v. 1559.	

Ergo quin hoc scholium adhibuerit, dubium esse non potest²⁾.

1) Aliter atque Av. scholiumque Arateum (pag. 485 sq.) Arati vv. 794—795 interpretatur schol. Germ. p. 202, Br.

2) Alia h. l. aliunde petivit Av., velut verbis „Phoebus radiis densata relaxat“ (v. 1556) imitatus est Verg. georg. I 418/9:

„Iuppiter

. et, quae densa, relaxat“

qua de re infra latius.

Venio ad versum 1724, qui olim hominibus doctis novum videbatur continere prognosticum. Sed hoc loco non de additamento cogitandum esse probavit Winterfeldus¹⁾ nec iure offendatur in eo, quod de noto atque Libyco aethere est oratio. Imbres [ὕετοιο] enim excitantur saepe ventis sive zephyro sive noto, qui nempe Libycis e regionibus flat (cf. velut v. 1470). Tamen non nego factum esse posse, ut Avienus legeret hoc loco aliquid de noto in scholiis plenioribus Arateis. Conferenda sunt ea quae dixi pag. 17 de Av. vv. 1469/70.

Numquid in vv. 1737—1740 additum sit, non facile discerni potest. Particulae „namque“, quae aliis locis ostendit ea, quae adiecit Av., respondet hic Arati „γάρ“ (v. 998), alia aliis. Unde „sereniferi patet hoc in flabra aquilonis“ [sc. praesepe] sumpserit, incertum est: neque enim in schol. nec apud Aratum legitur. Fortasse ipse coniecit aut in scholio pleniore repperit.

Facile iudicari potest de vv. 1338—49, in quibus poeta ipse lunae figuras a primo die mensis usque ad quintum decimum, quas paulo ante narraverat, permutato ordine repetiit.

Tum de vv. 1366—1376, qui tractant et rationem, quae inter lunae annum atque solis a Metone statuta est, et indicia de anni initio lunaeque temporibus. Arati locus, qui aliqua ex parte Avieneo respondet, exiguus est: cf. 752 sq.

γινώσκεις τάδε καὶ σύ (τὰ γὰρ συνασίδεται ἤδη
ἐννεακαίδεκα κύκλα φαινοῦ ἡελίοιο),
ὅσσα τ' ἀπὸ ζώνης εἰς ἔσχατον Ὠρίωνα
Νῦξ ἐπιδιδνεῖται Κόνα τε θρασὺν Ὠρίωνος.

1) „Beiträge“ . . . p. 27; recte legit atque interpungit vv. 1722 sqq. sic:

Denique cum patulum torret Volcanus aenum,
Scintillas flamma circumlabente relinquit,
Si notus umentes Libyco trahit aethere nubes.
Sin imum ad montem nebularum crassus amictus
Tendatur, summo.

Unde Avieni verba derivata sint, conicere fortasse licet. Scholium Arat. [M. p. 478_s] Metonis quidem facit mentionem neque tamen plura de eius ratione commemorat nec de Harpalo. Nihilominus pro certo affirmari posse mihi videtur hunc quoque Av. locum secundum scholia Arat. servatis pleniora esse compositum, quam opinionem meam fulcit, quod schol. p. 478_s Metonis nomen retinuit et schol. v. 754 [M. p. 479₁] alludit ad Av. v. 1374 verbis his: ἤρξατο δὲ [sc. Ἄρατος] ἀπὸ Ὠρίωνος, ὅτι ὑπὸ-κεῖται Καρκίνῳ καὶ . . . Praeterea Avienus Ar. vv. qui subsecuntur

756/7 οἱ τε Ποσειδάωνος ὀρώμενοι ἢ Διὸς αὐτοῦ
ἀστέρες ἀνθρώποισι τετυγμένα σημαίνουσιν

latine reddit eum in modum, quo a scholiasta explicantur. Loquitur enim Ar. de Neptuni Iovisque stellis, non de agricultura ut Av., cuius verba vv. 1379/80

navita, quom longum facili rate curreret aequor,
et quom ruris amans telluri farra parenti
crederet

spectant ad scholium [M. p. 479₁₈] εἰσὶ δὲ Ποσειδῶνος μὲν ἀστέρες οἱ τοὺς χειμῶνας καὶ τὰς εὐδίας δηλοῦντες, Διὸς δὲ οἱ τὰ πρὸς γεωργίαν εὐχρηστα μηνύοντες.

Av. utrum vv. 1389/90:

nam mundi cardine verso

ut stata raucisoni redivit indignatio poli

debeat suo ingenio an nescio cui scholio, eruere non poteram.

Restat, ut de eis agam, quae phaenomenis nova adiecit atque quattuor tantum locis¹⁾: bis totos versus de rebus astronomicis inseruit, bis verba versus spatio minora. Hos duos locos primum tractabo.

Agitur de versu 1163 sq.

illa [sc. pristis] tamen versa in fluvium po-
strema profundo

tinguitur ab spina, capiti quae proxima summo est.

1) Vide enumerationem pg. 15

qui reddunt Arati v. 632:

καὶ τὸ μὲν ἐς λοφίην τετραμμένον ἄχρι παρ' αὐτήν
δύνει

nec tamen accurate, quia „versa in fluvium“ atque „ἐς λοφίην τετραμμένον“ sibi non respondent, quod fieri solet alibi in tali enuntiato ¹⁾. Revera pristim „in fluvium versam“ esse ostendunt loci velut Av. v. 775/6, Ar. v. 634, nec de interpolatione cogitandum est, quia Av. id quod est λοφίη, expressit verbo „spina“ (aeque ac Cic. v. 416). Verba autem Aratea ²⁾ intellegenda sunt eo modo, ut tota pristis usque ad spinam, nempe a cauda occidat excepto capite. Pristis enim non minorem partem i. e. a capite usque ad spinam, sed maiorem occidere partem i. e. a cauda ³⁾ usque ad spinam probant ea, quae infra sequuntur, de pistri verba: Av. v. 1195

Et siquid pistris reliquum convexa vehebant

Av. v. 647 . . . καὶ Κήτεος ὅσ' ἐλέλειπτο, quae scorpio „oriente ruunt“. Hipparchi autem Hyginique testimonia (vide adnot. 2 infra) demonstrare videntur Arati interdum satis artam et obscuram dictionem paulo post Arati tempora explicationem postulasse talem, qualem apud illos invenimus. Ac nescio an illa, quae adiecit et Av.

- 1) { Av. 122 in caput inque umeros versae
 { Ar. 30 ἐς ὤμους τετραμμέναι
 { Av. 825 in pistrim . . . conversus
 { Ar. 387 ἐς Κήτεος . . . τετραμμένος

cf. Av. 1084 — Ar. 575; Av. 1143 — Ar. 620.

2) Grotius nixus lectionibus Hygini (de astr. IV 12) et Hipparchi (p. 221 P, p. 158₂₀ M) pro verbis traditis „ἄχρι παρ' αὐτήν“ (v. 632) legere maluit „ἄχρις ἀπ' οὐρῆς“, quam lectionem Maassius non suscepit: optimo iure. Primum Hipp. non semper attulit Arati vel Eudoxi ipsa verba, sed sensum tantum eorum adumbravit, deinde Hyg. nihil de pristis cauda dicit, Cic. vero versum legit, ut est servatus: cf. „usque ad spinam“ ~ „ἄχρι παρ' αὐτήν“ sc. λοφίην.

3) Proinde cum Vossio legendum videtur v. 1163 „tingitur ad spinam“ (ab spina codd.), quae lectio et Arateae et Ciceronianae (cf. adn. 2 huius paginae) similior est.

verbis his „capiti quae proxima summo“ atque „postrema“ et Germ. (v. 642) „crista super caelo fulget“ a tali auctore venerint ¹⁾.

Transeo ad v. 1273; totum locum adscribo

his [sc. piscibus] in summa poli surgentibus ille
per austrum
piscis item, planta quem pulcher aquarius
urget,
redditur. haut toto tamen hic se corpore promit,
sed manet alterius venientis tempora signi:

quibus versibus redduntur Ar. hi 701 sqq.

ὁ δ' ἐπ' Ἰχθύσιν ἔρχεται Ἰχθύς
αὐτῷ κυανέῳ ὀποκείμενος Αἰγοκερῆϊ
(ὃ μὲν ἄδην, ὀλίγον δὲ δουδεκάδ' ἀμμένει ἄλλην)

neque tamen accurate. Describitur piscis notii situs ab Avieno ita, ut ille manu aquarii opprimatur; positus est sub aegocero apud Aratum; Cic. Germ. schol. Arat. nos destituunt. Avienum aliquid similis generis atque v. 1163 substituuisse pro eis, quae plane omisit, manifestum est. Sequitur, ut quaeramus, unde subsumpserit. Atque aut verba Aratea aliter concepta legit ac praebent codd., aut a tradita lectione recedens adiit vel ipsa phaenomena vel scholia caelive tabulas. Quod si Avienum in Arato suo pro Αἰγοκερῆϊ legisse dicamus Ἰδρυχοῦ (cf. Ar. 389

Ἄλλοι δέ, σποράδην ὀποκείμενοι Ἰδρυχοῦ
et Av. 827

stellae aliae mundo, qua pulcher aquarius instat), ne sic quidem explicetur, cur plantam Aquarii dicat: ergo altera explicatio praeferenda est, licet scholio nullo confirmari possit. Certe et Ar. verba v. 702 et Avieni

1) Displicet Grotii (p. 109) adnotatio „fluvium pro mari dixit, ut et alibi“. Neque enim usquam „fluvius“ apud Av. mare significat nec legitur vox in Arat. praeter hunc locum. Ubique Eridanum vel Nilum flumina nominat, non fluvios; nusquam flumen pro mari ponit. „In fluvium“ ad Eridanum revocandum est. Cf. Breysig. quoque Herm. XVI p. 125 no. 81.

v. 1273 vera ¹⁾ tradunt. Prope capricornum est et piscis notii forma et aquarii.

Adiecit Av. etiam vv. 913—923 de planetarum motu stellarum fixarum mundique motui contrario. Quam sententiam auctam ab Avieno item petitam esse sane e scholiis in Ar. conscriptis apparet, cf. ad Ar. v. 456 (M. p. 428₂₇) scholium, quod de planetis dicit haec: οὐ γὰρ τῶν μενόντων εἶσιν, ἀλλ' ἀντιφέρονται τῷ κόσμῳ, atque ad v. 457: (M. p. 429₁) οἱ πλάνητες κινεῶνται δὲ ἰδίαν τινὰ καὶ προαιρετικὴν κίνησιν διὰ τῶν ἰβ' ζωδίων ἐναντίοι φερόμενοι, τούτέστιν ἀπὸ δύσεως ἐπὶ ἀνατολὴν πορευόμενοι, quae continent eadem, quae adumbrant Av. verba: „adverso tramite mundi, motu adverso solis radiis, obvia labentis aethrae“, nisi forte petiit ab ipso Germanico ²⁾, qui dicit de planetis v. 437 sqq.

quinque aliae stellae diversa lege feruntur
et proprio motu mundo contraria volvunt
curricula exceduntque loco et vestigia mutant.

Sed e scholio Ar. sumpta esse illa magis verisimile est.

Scholium autem in Ar. v. 541 continet inter cetera verba haec (M. pag. 444₂₆): τὸν μὲν οὖν κόσμον σφαιρικὸν συμβέβηκεν εἶναι, τὴν δὲ γῆν κέντρον, ad quae Avieni vv. 1034—1038 adiecti, qui terrae intra circuitum mundi situm describunt, referendi sunt. Κόσμος σφαιρικός idem fere est atque verbis „in spatio, quantum deducitur orae ambitus extremae“ exprimitur.

Avieni de Ursis versus 104

fabula namque ursas, species dat plaustra videri,

1) Ar. 386 sq.

Νεῖοθι δ' Αἰγοκερῆος, ὑπὸ πνοῇσι νότοιο
Ἰχθὺς ἐς Κῆτος τετραμμένος αἰωρεῖται ~ Av. 823 sq.

Ar. 283 sq. χεῖρ Ὑδροχόοιο
δεξιτερὴ τετάνυσθ' · δ δ' ὀπίστέρος Αἰγοκερῆος
τέλλεται ~ Av. v. 648 sq.

2) De rationibus, quae sunt inter Germanici et Avieni carmen, infra disputabo.

cui nihil simile respondet apud Aratum v. 26 sqq., versio videtur esse sententiae cuiusdam scholii in Arati v. 27 conscripti; cf. (M. p. 345₁₁ sq.) „αἱ τοίνυν Ἄρκτοι Ἀμαξαὶ μὲν καὶ ὁμοίωται [species], Ἄρκτοι δὲ μυθικῶς [fabula].

Item verisimile est dixisse Avienum v. 125 parvam Cynosuram secundum scholium in Ar. v. 39 „τῇ Κυνσοῦρα τῇ μικρᾷ“ (Maass. p. 348₁₂). Nam quod dixit infra v. 42 „ἡ δ' ἑτέρη ὀλίγη μὲν, ἀτὰρ . . .“ referendum est ad Av. verba (v. 131) „illa licet parvo iaceat temone . . .“, ut e conexu sententiarum intellegi potest.

Nescio an vv. 542—547 de situ piscium e scholio fluxerint. Interpretantur Arati „ἔτι δ' ἐν προβολῇσι νότοιο“ (v. 239); circulum enim zodiacum atque arietem commemorant scholia in v. 239 et 240 (M. pagg. 381/2); neque tamen res e certissimis. Fieri potuit, ut praesto fuerit Avieno amplius scholium caelive tabula.

De Av. v. 793 addito vide p. 34.

Denique Avieni versus 1826/7:

fuga protinus ergo

est avium in terras

reddunt latine scholium in Ar. v. 1098 (M. p. 548₂) „διὸ καὶ τὰ ὄρνεα φέβγει καὶ ταῖς ἡπείροις ἐπιπελάζει. Aratus (v. 1094 sq.) eadem aliter pronuntiavit.

Iam disputandum est de additamentis alterius generis — de fabulis scilicet —, quibus auxit Av. ambitum carminis Graeci. Tractavit hanc ipsam quaestionem iam Siegius pagg. 36—39, nec tamen absolvit, ut nonnulla perstringere breviter et ad eius verba referre mihi liceat. Atque primo quidem obtutu apparet illum in enumerandis fabulis multo fusiorem esse Arato. Comoverunt illum, ut id faceret, variae causae: certe illis materiae siccitatem et sterilitatem lenire volebat, praeterea fabulas arte rhetorica polite descriptas atque exornatas afferre. Non quidem omnes fabulas eodem modo reddidit, sed ut res ferebat, brevius longius. Sunt sidera, quae omnino fabula careant, sunt, quae compluribus ex-

ornata sint. Adiecit autem novas fabulas tantum in eo totius carminis capite, quo omnia signa nobilia et septentrionalis caeli et australis enumerantur atque describuntur (a v. 19—903) (illic Aratus idem fecerat, sed parce). At minus aptum erat fabulis inserendis quod incipit a v. 1077 caput, ut in hoc fabulam tantum de Orione et Artemide, quam Ar. habet solam (v. 637 sqq.), sane late explicaverit (a v. 1171). Sed nolo iterare ea, quae de fabulis [brevius vel longius ab Avieno redditus pleraque recte dixit Siegius pag. 36 sqq.

Multo gravius videtur mihi esse quaerere, unde petierit Av. fabulas adiectas, quanto qualique ambitu fuerint fabulae, quarum secutus est exempla, denique quatenus in fabulis reddendis ceteros interpretes, maxime Germanicum imitatus sit. Hae quaestiones quod video nondum funditus absolutae sunt.

De prima quidem quaestione C. Robertus (Eratosthenis catasterismorum Reliquiae, proleg. pag. 26) protulit hanc sententiam „*Denique legit Catasterismos Rufus Festus Avienus; atque omnes adeo, quas Arateis ille interposuit, fabulas illinc petivit. monuit hoc Wilamowitzius meus; res sane e certissimis est*“. Quae in univ-
ersum recte explicata esse atque profecto Avieni fabulas novas aliquo modo cohaerere cum Catasterismis non negabit is, qui viro illi doctissimo assentietur de epitomae et catasterismorum inter se rationibus¹⁾. Sed utrum inspexerit Av. catasterismos ipsos integros an adhibuerit librum quendam ex illis compilatum, alia quaestio est nec a Roberto absoluta. Iam Rehmius²⁾ ostendit

1) Talem conexum etiam is concedet, qui de Eratosthenis qui vocatur catalogis, catasterismis, epitoma etc. faciat vel cum E. Maassio „*Analecta Eratosthenica*“ (= Philolog. Unters. VI 1888) vel cum Oliviero „*Stud. Ital. di filol. class. V 1 sqq.*“ et „*Riv. stor. II 53 sqq.*“. Nam cuiuscumque sequimur partes, manet consensus quidam inter Avieni fabulas et epitomam.

2) Albertus Rehm „*Eratosthenis Cat. fragmenta Vaticana*“ Progr. d. k. hum. Gymn. Ansbach 1899.

(pag. XXIII sq.) scholiastam Germ. BP et Hyginum eodem exemplari usos esse, non ut censuerat Robertus (Rel. p. 11), ipsis Catasterismis, sed iam librum quendam intercessisse. De Avieno sane idem statuendum est, quippe qui post scholiastam Germ. et Hyginum fuerit. Cui opinioni favere videtur etiam, quod tam non pari modo singulae fabulae, ut iam dixi, ab Avieno tractatae sunt. Quae res (accedunt aliae infra) postulet, ut Av. non ipsos Catasterismos integros (nec Catalogos) manibus tenuisse dicamus. Tamen Avieni fabulae non parvum possunt auxilium nobis praestare, cum ex iis fortasse liceat pauca colligere de catasterismorum (et catalogorum) forma atque compositione pristina. Nam de horum librorum origine etc. in univ. ego quidem sequor (ut multi) Roberti sententiam (Erat. Catast. Rel. proleg.), quam nuper corroboratam esse constat maxime eo titulo operis Eratosthenis invento, qui barbaro quidem sermone bis traditus est hunc in modum¹⁾

Eratosthenis de circa ex- Eratosthenes de exornatione ornatione stellarum et ethy- et proprietate sermonum qui- mologia de quibus videntur. bus videntur²⁾.

Sed hac de tota re infra, nunc primum quaeramus, quantopere Avienus in fabulis narrandis imitatus sit verba Germanici, qui item fabulis Arateis adiecit hic illic alias novas.

Iam a principio repellenda est opinio Avienum sumpsisse novas fabulas omnes e Germanici carmine. Narravit enim Avienus non paucas fabulas, quarum ne verbo quidem mentionem fecit hic (cf. pag. 67).

1) cf. Maassius „Aratea“ p. 377 (Philol. Unters. XII), — Comm. in Ar. Rel. p. 134 sqq.

2) De eis, quae illo titulo nixi concluderunt viri docti, vide: Rehm. „Mythogr. Unters. über griech. Sternsagen“ p. 11 sq., — Bruno Pressler „Quaestionum Ovidiarum capita duo“ diss. Halis Saxonum 1903 p. 27 sq.

Tamen sunt e quibus eluceat Avienum hic illic fabulas secundum Germanici verba formasse, id quod primum fabula de Corona docet; totum locum exscribam:

Germ. v. 70 sqq.

Avien. v. 194 sq.

Tum fessi subter costas
atque ardua terga clara
Ariadnaeo sacrat astigne
corona, hunc illi Bacchus
thalami memor addit ho-
norem. terga nitent stel-
lis, at qua se vertice.

Poplite succidui qua sideris
ampla patescunt terga dehinc
mersumque iacet sublime ume-
rorum, adspice ceu rutilis
vibret lux Gnosia flammis.
haec quondam Bacchi mo-
numentum fulget amoris, haec
Ariadnaei capitis testatur
honorem.

Considera ea, quae de Coronae situ et Av. et Germ.
ante fabulam commemoratam explicant (Av. 194—196
~ G. 70—71), Aratum narrasse post fabulam v. 71 sqq.

Αὐτοῦ κακείνος Στέφανος, τὸν ἀγαθὸν ἔθηκε
σῆμ' ἔμειναι Διόνυσος ἀποικομένης Ἀριάδνης,
νώτῳ ὑποστρέφεται κεκμηότος εἰδώλοιο.

Quae secuntur apud Av. verba (inde a v. 199) a Ger-
manico aliena, partim epitomam reddunt (Rob. p. 68^s sq.)
Ἐχει δὲ ἀστέρας ὁ Στέφανος ἐννέα κύκλῳ κειμένους, ὧν εἰσὶ
λαμπροὶ γ' οἱ κατὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ὁφείως τοῦ διὰ τῶν
Ἀρκτῶν. Omisit enim κύκλῳ κειμένους, ὧν εἰσὶ λαμπροὶ γ',
quem ad numerum alludere videtur „parsque-pars“ (v.
199, 202). Sed cetera utrum omnino non legerit Avienus
an neglexerit aequae atque Ovidius Fast. III 516 „aurea
per stellas nunc micat illa novem“, discernere non pos-
sumus.

De Delphine similem dictionem, quae ab Aratea
abhorret, ostendunt hi versus

Germ. v. 322 sq.

Av. v. 704 sq.

tulit hic Atlantida hic ... dilectam ... tulit
Nymphen

in thalamos, Neptune, dux, Neptune, tui quon-
tuos, miseratus amantem. dam super aequor amoris.
Delphin inde brevis lucet. breve signo corpus in astris.

Sed alia velut „vagus“ (v. 704) (om. Germ.) maioris ambitus exemplar (fortasse latine conscriptum) recordantur, cf.

Epit. (R. p. 158 ₁₀)	schol. Germ. G	Hyg. II 17
πλανώμενος δὲ κατὰ	per Atlantis in-	qui pervagatus in-
τὰς νήσους τοῦ Ἀτ-	sulas circumva-	sulas
λαντος.	gans.	

Mirum est et apud Av. et apud Germ. de delphino fabulam valde concisam esse: desunt multa, quae Ep. habet, velut διατηρῆσαι τὴν παρθενίαν σπεύδουσα, — πολλοὺς ὁ Ποσειδῶν ἐξέπεμψε μαστήρας, ἐν οἷς καὶ τὸν δελφῖνα, tota epitomae conclusio. At quia in schol. Arat. ad v. 316 hanc fabulam multo decurtatiorem invenimus quam reddiderunt Avienus Germanicusque, concludendum est nec scholia in Ar. sicut servata sunt nec epitomam Avieni et Germanici fuisse exemplum.

De Centauro: Quod manu tenet Centaurus animal, appellatur apud Aratum (v. 442) et in epitoma (R. p. 184) θηρίον, in schol. Germ. BP therion, apud Hyg. II 38 „hostia“, sed vertit Av. v. 887

.. agrestemque manu praedam gerit
similiter Germ. 419

„seu praedam e silvis portat“.

At quae discrepant Avienum altero auctore niti ostendunt: Chiron est apud Germ. (v. 422) „magni doctor Achillis“, apud Av. (v. 890) „Alcidae magister“; loquitur Av. tantum de Pelio monte¹⁾. Paene crediderim eum suis verbis de Chirone reddidisse nihil aliud atque ea, quae legimus in schol. Arat. ad v. 436 (Maass. p. 424)

1) Mirum quod praeter Av. Germanicumque et schol. Germ. BPG et Hyginus omiserunt ea, quae de Pane, de Herculis in ceteros Centauros habitu narrat sola Epitoma. Cum illi saltem de Chironis nece loquuntur, Avienus magis contractam historiolum videtur habuisse.

Οὗτος }
 Αὐτὸς } δὲ ὁ Χείρων
 ὁ ἐν τῷ Πηλίῳ κατοικήσας

hic
 (ubi celso | Pelionadsurgit
 dorso nemorosaque late |
 inserit aeriis iuga nubibus
 . . degerat

δικαιοσύνη πάντας ἀνθρώπους arbiter aequi

ὑπερβάλλων καὶ παιδεύσας

[Ἀσκληπιὸν τὸν υἱὸν Ἀπόλλωνος [Alcidae] legum magister
 καὶ Ἀχιλλέα τὸν Πηλέως].

Sed obstat hic Hercules, illic Achillis commemoratio. Partem quidem huius scholii verborum (ceterum epitomae similium) — scilicet a „δικαιοσύνη — Ἀχιλλέα“ ante Germanici (cf. v. 421 „iustissimus omnis inter nubigenas“) oculos fuisse pro certo habendum est.

De Auriga: Prodigium ex haedorum adventu sumendum, quod Aratus attulit statim post ipsum Ἐρίφων nomen v. 158 sq. οἷ τ' εἰν ἄλῃ πορφυροῦσῃ | πολλάκις ἐσκέψαντο κεδαιομένους ἀνθρώπους et Av. reddidit v. 410 sq. et Germ. v. 170 sq. disputatione de tribus illis signis ad finem perducta. Praeterea verba, quae caprae originem explicant, inter se similia sunt; cf.

Germ. 165 sq.	una pu-	Av. 406 sq.	fabula
tatur nutrix esse Iovis,	sollers Cretaei pecoris.		
si vere Iuppiter infans ubera	haec lac memoratur a-		
Cretaeae mulsit fidissima	lumno infudisse Iovi ca-		
caprae, sidere quae claro	pra, nutrix dicta to-		
gratum testatur alumnum.	nantis.		

Hoc quoque loco Avienus Germanicusque ne verbo quidem tetigerunt multa, quibus epitoma, scholiastae Germ., Hyginus fabulam latius illustraverunt, velut de Iovis infantis sorte, de Amalthea, de Iovis contra Titanos pugnis, de caprae exitu etc., quae res, si recte opinor, demonstrare videtur librum, unde fabulas petivit Avienus, catasterismorum fabulas eiusdem fere ambitus continuisse, cuius legit Germanicus, minoris quidem quam

vel ipsum inter se conexuisse. Ergo dubium est, num ea recte explicata sint, quae Rehmius in adnot. 2 adiecit illis verbis supra allatis. „Hyg. Astr. II 18 S. 58¹⁸, inquit, „unde victor effugiens (scil. Bellerophon) post fontis inventionem cum ad caelum contenderet evolare etc. Das ist ein sicherer Beweis dafür, daß Hygin den Ovid benutzt hat. Denn Hygins Quelle [de quo statim disputabo], die uns im schol. ad Hom. II. Z 155 (vgl. R. S. 229 f.) erhalten ist, hat das törichte Einschiebsel nicht“. Mihi quidem videtur, res cum ita se habeant, licere nihil aliud conicere nisi verisimile esse iam in fonte (vel fontibus), quo usi sunt Ovidius, Hyginus, postea Avienus, ambas fabulas fuisse conexas. Sed Hyginus quatenus adhibuerit Ovidium discernere non audeo.

Iam revertamur ad Avieni v. 490, cuius argumentum commemorat nec Germ., nec epit., nec scholia in Germ. vel Ar. Epitoma habet (R. p. 120¹²) tantum infra „ὑστερον τῆς Βελλεροφόντου πτώσεως (similiter codd. in Germ. GS [Breys. pag. 141] „post B. interitum“). Sed pro his verbis in Catasterismis (atque in Catalogis) plura illa de re explicata esse ostendunt verba schol. in Germ. BP (R. p. 120) „posteaquam Bellerophontem a se excusserit“. Atque non de nece solum Bellerophontis, sed sane de eius contra Chimaeram pugna quoque longius disputatum erat. Affert enim Hyginus II 18 (Rob. p. 121 sqq.) epitomae fere verbis redditus alteram de B. sorte fabulam multo extensiolem. Huius fabulae contendit Robertus ¹⁾ initium finemque Hyginum petivisse ex Eratosthenis catasterismis, mediam autem partem e libro Asclepiadis Tragilensis (fr. 12 Müller = schol. II. Z 155), quia media pars ab utroque eisdem fere verbis narrata esset. Hoc quidem concedo nec tamen plane assentiri possum rationi Roberti, qui censet exscripsisse Hyginum Asclepiadis verba inde a [Βελλεροφόντης . . φεύγει εἰς Ἄργος] τυχὼν

1) In Epimetro II p. 230 „Reliquiis“ ipsis adiecto, ubi totum locum exscripsit.

δὲ καθαροῖων παρὰ Προΐτου τοῦ βασιλέως μετ' αὐτοῦ διέτριβεν, quibus respondent secundum saltem sensum „ad Proetum, Abantis filium, Argivorum regem, devenerit . . .“ universa usque ad verba circiter ἐκπεσεῖν μὲν τὸν Βελλεροφόντην . . . (ad terram timore permotus decedit), praeterquam quod de exitu dissentit uterque. Ut quidem comparatio docet, verba tantum fere usque ad πέμπει δὲ αὐτὸν εἰς Λυκίαν πρὸς τὸν πενθερὸν Ἰοβάτην (mittit eum ad Iobaten, Antiae patrem) satis congruunt inter se. Nam verba

cum ad caelum contenderet evolare	λέγεται δὲ . . . θεῶν ἐπὶ τοῦ Πηγάσου τὸν οὐρανὸν κατ- οπτεῦσαι
-----------------------------------	--

non idem exprimunt, deinde sibi repugnant

despiciens ad terram timore permotus decedit τὸν δὲ Δία οἶστρον ἐμβαλεῖν τῷ Πηγάσῳ, ὥστε ἐκπεσεῖν.

Tum ne verbo quidem Bellerophontem interfecisse Chimaeram ab Asclepiade narratum esse reputa. Verba quae apud Hyg. sequuntur scil. inde a „mittit . . . patrem“ — est ipsa commemoratio Lyciae Chimaerae — iterum sumpsisse mihi videtur Hyginus (atque Avienus) e catasterismis vel potius e libro, ad quem compilandum adhibiti erant catasterismi aut catalogi ipsi. Firmatur autem haec opinio eo, quod et apud Hyg. et apud Av. Chimaerae mentio fit ad tempora accuratius constituenda, quibus sive Bellerophon sive Equus fuit.

Hyg.

Av. v. 490

obiceret Chimaerae, quae eo inclita post Lyciae redtempore Lyciorum agros euntem bella Chimaerae flamma vastabat.

Denique potest Hyginum Pegasi patronymicum „Nepuni et Medusae Gorgonis filium“, quod Roberti sententia debet Asclepiadi, sumpsisse, unde Germ. „Gorgonis hic proles“, e catasterismis.

De Flumine habet Av. duas fabulas (vv. 780—806), unam Germ. (vv. 363—66). Primum de Eridani fabula

a Germ. quoque narrata, quam solam in epit. schol. ab Hyg. omissam tamen in catasterismis exstitisse conclusit Robertus (p. 29) eo, quod scholia Arat. exhibent illam. Accedit mea sententia, quod altera fabula per epitomam servata de Nilo incipit a verbis "Ερσοι δὲ φασί (schol. Germ. G p. 175, 6 Br. „A quibusdam vero“, Hyg. „hunc, alii . . . complures“). Legerunt igitur de Phaethonte fabulam scholiasta Arati, Germ. Av., non legerunt epitomator, schol. Germ. Etiam ordinem priscum servavit Av.: de Eridano, de Nilo. Non prorsus quidem apertum esse mihi videtur, quid sibi velint verba „pars aequor id esse credidit“ (v. 781)¹⁾. Sane aliquomodo haec cohaerere cum Hygini „complures etiam Oceanum dixerunt“ atque omnibus his idem flumen expressum esse necesse est.

Qui subsecuntur apud Av. vv. 782—784

Ausonii namque hunc dixere priores
Eridanum, Venetos late qui lapsus in agros
Alpino Hadriacos inpellit gurgite fluctus

memoria, ni fallor, videntur esse carminum antea compositorum „De Orbe Terrae“ vel „De Ora Maritima“.

Tum in versibus, quibus infelicis Phaethontis sors narratur, conexus sententiarum, praeterquam quod Av. historiolum rhetoricis coloribus depinxit atque exornavit, idem²⁾ est apud Germ. et Av. (785)

363 qui Phaethonta suas hic fusum caelo quondam Phae-
deflevit ad undas thonta sub undas excepit se-

1) Sic recte restituit Grotius (aequoris esse VA), cf. v. 796 „pars altera“.

2) Iam antea dictio similis est:

Germ. 367

Av. 780/1

Eridanus medius liquidis inter-
iacet astris

Quin et flumen
astra inter sedesque deum

manat

sed cf. schol. Ar. κατῆστερισμένον, schol. Germ. G (p. 175) „inter sidera conlocatum ferunt“.

postquam patris equos non aequo pondere rexit,
vulnere reddentem flammās Iovis
hunc, nova silva, planxere ignotis maestae
Phaethontides ulnis nior, leve cum sensere ingales
aetherii rectoris onus donec fata sui miseratus Iup-
piter orbis redderet aetherii
Phoebo moderamina cursus. il-
lum prolaxis durae Phaethon-
tides alnis¹⁾ planxerunt, rediit.

At locus Orbis Terrae v. 425—427 similiter formatus
est ac schol. in. Ar. v. 360 (M. p. 412)

ὅτι αἱ Ἡλιάδες παρὰ ταῖς Hic prius Heridani propter
τοῦ Ἡριδανοῦ ὄχθαις ὀδυ- nemorosa fluenta
ρόμεναι τὸν ἀδελφὸν εἰς αἰ- Fleverunt liquidae lapsum
γείρους μετεβόλοντο. Phaethonta sorores,

Mutataeque manus planxerunt
pectora ramis.

Verba „liquidae sorores“ (cf. Germ. v. 367 liquidis) sane
ei, quod est Ἡλιάδες, respondent.

Altera Avieni fabula de Nilo fusius narrat alia, quae
adumbravit Hyg. II 32 paucis verbis: cf.

qui autem Nilum volunt vocari, v. 800 [Nilus] ... vastus
propter magnitudinem eius et v. 796 pars altera Nilum
utilitatem commemorat, largo segetes
quod nutriat amni ... que
... fecundet,

1) Alnis coni. N. Heinsius, accep. Breys., ulnis codd. VA;
utrum pristinum sit difficile est diiudicatu. Commendat consensus cum
Germ. verbis lectionem „ulnis“. Nam nescio an non intellegatur, si
apud Germ. legimus „ignotis alnis“, at ignotae sunt ulnae, quoniam
sunt alnae. Coniecturae autem Heinsii favent haec: primum Avieni
ipsius verba in Orb. Terr. v. 427, deinde compositio scholii in Arat.
[vide pag. hanc]; tum simillimam dictionem praebet Verg. ecl. VI 62

Tum Phaethontiadās musco circumdat amarae

corticis atque solo proceras erigit alnos.

Quae cum ita sint, rem discernere dubito. Ceterum Germ. versui non
dissimilis est locus Senecae Herc. Oet. 186

Germ. hunc, nova silva, „vel in Eridani ponite ripis, ubi
planxere ignotis maestae maesta sonat Phaethontia-
Phaethontides ulnis dum silva sororum“.

quae aliena sunt et ab epit. et a schol. Germ.; alia complectitur, quae apud Hyg. non reddita, in epit. et schol. Germ. explicata sunt velut v. 799 „vel quod de medii prolapsus parte diei“; alia denique — de Canobo —, de quo loquitur epit. schol. Germ., prorsus omisit Av.

Adhibuit igitur Av. librum, qui de fabulis Fluminis plura continebat quam servata sunt in ep., schol. Germ., apud Hyg., in schol. Arat.

De Arctophylace paucissimis verbis fabulas duas commemoravit Germ. (vv. 91/2), unam Av. (v. 258). Ab utroque similiter dicta sunt haec

sive ille arctophylax seu Arctophylax sive, ut veteres
Bacchi cecinere, Bootes

Ovidius quoque hunc in modum eiusdem mentionem fecit Fast. III 405

Sive est Arctophylax, sive est piger ille Bootes
sed Aratus habet v. 92

Ἀρκτοφύλαξ (τόν ῥ' ἄνδρες ἐπικλείουσι Βοώτην).

Arati πᾶς (v. 94) vertit Av. „in omnibus membris“, Germ. „non tristia membra“, sed in ceteris discrepant. Vv. 260—263 protulit nonnulla, quae schol. quoque Germ. BP p. 64, 21 narrat: „qui [sc. Arcas] . . matri inscius vim ferre voluit . . qui, ut res gesta est, ita manent, illa ursae natura, ille impetum faciens“. Vv. 264—272 e copia Arctophylacis stellarum in epit., schol. Germ. enumeratarum partem afferunt, inter quos verba de Arcturi splendore v. 269 „et reliquo sidus magis aestuat astro“ eandem dictionem praebent atque Hyg. III 3 de eadem stella¹⁾ . . . „unam clarius ceteris lucentem:

De Phaethontis sorte locos nonnullos nuper (1908) collegit G. Friedrichius in ed. Catulli libri ad carminis 64 v. 291, in commentario p. 378/9 atque in adnot.

1) Cum hoc Hygini loco deesset mentio situs illius stellae (sc. Arcturi), addidit Robertus (Rel. p. 81₁₉) lacunae „in zona unam“ etc. ex Ar. vv. 94/5 ὑπὸ ζώνῃ, sed ut Avieni locus demonstrat: falso. Quia secundum Av. (v. 267) et epit., schol. in Germ. Arcturus situs

haec stella Arcturus appellatur“. (Epit. habet λαμ-
πρότατον, ὅς . . . , schol. Germ. BP „una clara et magna“).
Consensus ille fontem communem indicat.

De Pleiadibus: Avienum, cum has fabulas compo-
neret, Germanici vestigia pressisse docent haec verba

Germ. 264 sq.

Av. 573 sq.

caelifero genitae, si his genitor, vero si fluxit
vere¹⁾ sustinet Atlas fabula fonte, Poenus Atlas,
regna Iovis superosque at- subiit celsae qui pondera
que ipso pondere gaudet molis caelifer²⁾ atque umero.

est inter utraque Arctophylacis genua atque Hyginus aliis locis cum
illis convenit, non cum Arato, hoc loco idem statuendum est. —
Non magis facere possum cum Rob. censente verum Av. 266 (male
servatum aequae ac qui secuntur) mutandum esse hunc in modum:

dextera, flammam umeri, flammam movet ulna, sed infra
inter utrumque femur . . .

pro eo, quod proposuit Breysig. Herm. XI p. 252 n. 12

dextera, flammantur umeri, flammam movet instar
inter utrumque femur.

Primum offendit me „ulna“ sola posita. De utra nam cogitandum est
ulna? de dextra an sinistra? quod dici debebat. Deinde quomodo
„ulna sed infra“ corrupta sint in „movet insta(r)“ non facile mihi
persuaserim. Tenendum est „instar“. Accedit, quod varia dictio
„ardet . . . micat . . . flammantur . . . flammam movet“ propria est
Avieni (cf. exempla pag. 57 sq.). Praeterea non hic solum, sed aliis
etiam locis enumeravit minime ad unum omnes stellas siderum quas
velut epit. Atque dubium esse nequit, quin vv. 267—270 aequae de
Arcturo agatur ac vv. 271—272, quamvis particulis „hic“ (270) [sic
N. Heinsius] „illic“ sibi oppositae sint sententiae (cf. similia in
prooemio). Cum Arcturus secundum Ar. (v. 94) positus sit „ὑπὸ ζώνῃ
[item Cic. (v. 98) „subter praecordia“, Germ. 95 „sinus qua vincula
nodant“], secundum autem epit. (p. 80) ἀνὰ μέσον τῶν γονάτων, videtur
Avienus utrasque positiones non satis apte inter se coniunxisse, sed
confudisse: v. 267 enim „inter utrumque femur“ epitomam explicat,
v. 271 „aurea qua summos adstringunt cingula amictus“ Arati sen-
tentiam. Cf. edit. Vossii p. 19 sq. adn.

1) cf. Germ. 31 „veteri si gratia famae“.

2) Rob. cur legere malit „caeliger“ non intellego.

Qua de re nihil habet Ar. v. 254 sqq.; epitoma (R. p. 134) autem haec tantum . . . ἐπὶ λέγουσιν εἶναι τῶν Ἀτλαντος θυγατέρων, διὸ καὶ . . . , item schol. Germ. BP p. 83, 12 = 76a; G atque Hyg. nihil. At Ovidium plura de Atlante legisse (atque idem ac Germ., Av.) verisimile est ex verbis Fast. IV 169 sq.

Pleiades incipient umeros relevare paternos,
quae septem dici, sex tamen esse solent.

praesertim cum apud Av. quoque statim post Pleiadum originem commemoratam verba fiant de VII vel VI Pleiadibus (vv. 576—579).

De Ursis fabulam posteriorem vertit Avienus secundum Aratum, sed ita, ut Germanici dictionem imitaretur unoquoque fere versu. Exempla alubi (p. 69) alata non repeto.

Similiter de Virgine conferas pag. 68.

Tantum de eis fabulis, quas tractaverunt et Av. et Germ. Avienum, quamquam passim Germaniceis similia sunt ipsius verba, tamen alterum librum in his quoque reddendis latine inspexisse manifestum est.

E numero ceterarum fabularum ab Av. narratarum accuratissime cum epit. consentit et de ambitu et de ordine sententiarum fabula Lyrae, id quod intellegas hoc e conspectu

(R. p. 138) Ἀὖτη ἐνάτη¹⁾ καίται 618 Est chelys illa dehinc
ἐν τοῖς ἄστροις,
ἔστι δὲ Μουσῶν.

1) Haec verba Ἀὖτη ἐνάτη καίται, quibus maxime aequae ac de Cepheo (Rob. p. 114)

Οὗτος ἐν τῷ τεταχται τέταρτος

nixi viri docti (Rob. Rel. p. 33, Alb. Rehmus „Mythogr. Unters. über griech. Sternsagen“ p. 11 sq., Bruno Pressler „Quaestionum Ovidiarum Capita duo“ p. 25 sqq.) Catasterismos a principio aliam habuisse formam censuerunt, nec Avienum legisse verisimile est nec schol. Germ. GS p. 150 Br., nec Hyg. II 7, nec schol. Ar. v. 269, quod nonnullis exceptis bene congruit cum epit.

κατεσκευάσθη δὲ τὸ μὲν πρῶτον
ὑπὸ Ἑρμοῦ ἐκ τῆς χελώνης
καὶ τῶν Ἀπόλλωνος βοῶν, ἔσχε
δὲ χορδὰς ἑπτὰ ἀπὸ τῶν Ἀτ-
λαντίδων. μετέλαβε δὲ αὐτὴν
Ἀπόλλων καὶ συναρμολογῶν
ᾧ δὴν Ὀρφεὶ ἔδωκεν

tenero quam lusit in aevo Mer-
curius curva religans testudine
chordas, ut ... f. ille repertor
carmina Pleiadum numero de-
duxerat. hanc ubi rursum con-
centus superi complevit pul-
cher Apollo, Orphea Pangaeo
docuit gestare sub antro.

δὲ Καλλιόπης υἱὸς ὢν, μιᾶς
τῶν Μουσῶν, ἐποίησε τὰς
χορδὰς ἑνέα ἀπὸ τοῦ τῶν
Μουσῶν ἀριθμοῦ.

hic iam fila novem docta in
modulamina movit musarum
ad speciem musa satus.

Quae inde sequuntur in epit., ea aut prorsus ne-
glexit velut de Nilo, Eurydice, Dionyso, Musis aut con-
traxit ut de Bassaridibus, de Libethris. Exiguae discre-
pantiae exstant: pecudes et flumina — τὰς πέτρας καὶ τὰ
θηρία; Pangaeo sub antro — τὸ ὄρος Πάγγαιον; Pleiadum
— ἀπὸ τῶν Ἀτλαντίδων etc. Ceterum haec fabula sola
eundem ambitum praebet quem epitomae: omnes reliquas
Avienus ita compositas reddidit, ut aegre inter ipsas
atque epitomam (nec catalogos aut etiam catalogos)
vel schol. in Germ. aut Ar. vel Hyginum maior con-
sensus statui possit. Reputa tecum hos interpretes fa-
bulas stellarum contractas quidem pedestri oratione red-
didisse, Avieno autem (et Germ.) poetae licuisse multo
liberius vertere, ut prae eius poetica dictione nihil fere
pristinæ compositionis perluceat. Adhibuisse eum nec
epitomam nec scholia in Germ. vel Ar., quae servata
sunt, nec Hygini librum per se apertum est. Narravit
enim quaedam ab illis aliena. Tamen eius atque illorum
exempla non nimis diversa inter se fuisse demonstrant
nonnulla, quae afferam.

Draconem immensae magnitudinis insomnemque esse
dicit schol. BP p. 61, 5, item Av. v. 181 „inscia lenti
somni“, Hyg. II 6 „qui numquam oculos operuisse somno
coactus existimatur“. Omisit haec epitoma; nec Av. nec

Hyg. ad magnitudinem Draconis alludit. — Bene autem consentiunt haec:

schol. Germ. BP	Av. 183 sq.
qui (draco) cum Herculi ob-	victoris ab ictu
stiterit victorque maximo	
periculo Hercules abierit, Iovis	
hunc laborem memoriae	sic insidisse labore
dignum	

caput calcantem	193 tempora deculcat
-----------------	----------------------

Ar. ἔχσι, Ep. ἐπιβαίνων.

Robertus (p. 64 adn.) epitomae verba, quae in codd. leguntur ante εἶεν ἐπιτελεσθέντος κτλ., ἣν δὲ ὑπὸ Ἡρακλῆος δι' αὐτὸ τοῦτο τεταγμένος, ὅπως ἀνταγωνίζεται τῷ Ἡρακλεῖ delevit, quia absurda essent neque apud quemquam testium legerentur, Olivieri (Mythogr. Gr. vol. III Fasc. I p. 4) retinuit. Utcumque res se habet, Avienum illa vel similia legisse in exemplo suo ipsius verba probare videntur

180 .. Hesperidum venisse locos atque aurea mala

... carpsisse manu, postquam ille novercae

insaturatae odiis serpens ... | occubuit.

Fabula de Ophiucho: secundum epit. (R. p. 68) domus tantum Aesculapii fulmine ictur, ipse propter Apollinem inter astra constituitur, idem explicat Hyg. II 14, schol. Germ. G p. 121₁₇ (= R. p. 69); secundum autem schol. Germ. BP p. 62₁₅ Br. et Av. v. 220 Aesculapius ipse fulmine interfectus astris additur, item Ovid. Fast. VI 759

Iuppiter, exemplum veritus, direxit in ipsum

fulmina.

Atque eo quoque inter Av. et Ov. versus consensus est, quod uterque eodem loco Aesculapii scelere commemorato mentionem facit dearum Parcarum:

Ov. Fast. VI 757

Av. v. 208

At Clymenus Clothoque	in Styga decursis parcarum
dolent: haec, fila reneri,	ab origine fuis
hic	v. 217 non tulit omnipotens

219 et incassum decurrere

pensa sororum

Cum Ovidi fastos ab Av. inspectos esse adhuc ne vestigium quidem appareat, suspicandum est illa quoque narrata esse in libro, unde deducta est historiola. Aliud dignum est, quod dicatur. Epit., schol. Germ., Hyg. narrant solitum esse¹⁾ Asclepium mortuos suscitare (cf. Ep. p. 68¹⁹ καὶ τοὺς ἤδη τεθνηκότας ἐγείρειν, ἐν οἷς καὶ ἔσχατον Ἰππόλυτον τὸν Θησέως). Sed Ovidi verba v. 759 „exemplum veritus“ et Av. v. 212 „miseratus acerbum supplicium immaturi leti“ etc. et v. 217 sqq. exprimere videntur semel (in ipso Hippolyto) hanc artem eum adhibuisse.

De Cancris quoque fabula attulit Av. nonnulla, quae omissa in epit. legimus in schol. Germ., Hyg. velut hydram esse Lernaean (cf. Av. 381), alia tetigit, omisit prorsus alia. Mirum autem in modum similia sunt ea, quae de Praesepibus habet, schol. in Germ. G verbis:

pag. 129¹⁵

Av. v. 386

in quarum medio in mo- disternat aer cras-
dum praesepis stella- sior hostidem, qualis prae-
rum ambitus est sepibus esse formasolet²⁾.

Quae post verba chelarum tantum stellas V Av. affert (epit. omnes Cancris sideris, cf. Rob. p. 94¹⁸ sq.³⁾):

dispar chelarum flamma coruscat:

namque tribus stellis adoletur dextera cancro,
laeva duas pigro succendit fomite flammās.

Ut hoc loco, ita aliis raro interposuit verbis suis indicia de stellarum numero situque siderum. Nec omnes, quas velut epit., enumeravit nec certa electione usus est, cf.

1) Idem studebat Rehmius (diss. p. 30/1) enucleare e verbis Ov. Fast. VI 729—762, cf. „dann berichtet Ov. hier, Asklep. habe mehrere Tote auferweckt, bis ihn die Strafe des Himmels ereilte. Das stand aller Wahrscheinlichkeit nach auch in den Katalogen...“. Sed eius de Catalogis tantum verba comprobare possum.

2) Sic recte interpunxit Rob. p. 94 adn., falso Breys. Holder.

3) Quomodo haec epitomae verba restituenda sint (aliter Rob. disposuit, aliter Olivieri p. 14 adn.), ex Av. verbis vix elucet.

de Tauro (Rob. p. 112), de Arctophylace (R. p. 80), de Procyone (Rob. p. 192); ceterum de hoc sidere Av. plura habet quam epit. „ἔχει [sc. Προκύων] δὲ ἀστέρας γ', ὧν εἷς ὁ πρῶτος λαμπρός“. Av. v. 903

ore micans rutilo, trina face viscera lucens.

Amplius vero de his stellis a principio dictum fuisse probat schol. Germ. S p. 182^a Br.: „habet stellas in collo splendidam unam, in pectore claram unam, in humeris claram unam. fiunt tres. una splendidior ceteris“.

De Scorpii situ Av. ita loqui incipit v. 239

scorpius in geminas effusus viscera partes,
similiter habet epit. in initio (Rob. p. 72₂) Οὗτος [sc. Σκορπίος] εἰς δύο δωδεκατημόρια διαιρεῖται, BP p. 63₁ „in duo domicilia partitur“, Hyg. II 26 „in duo signa dividitur“.

Av. de Pleiadum fabulis locutus pergīt v. 601

sic anceps numeri fit fabula sexque per aethram
vergīlias cerni tenet usus, sed simul omnes
artavere globum. ter in auras angulus exit
flammiger et mixtis Atlantides ignibus ardent . . .

„ter in auras angulus exit“ respiciunt in schol. Arat. (M. p. 387₇) καὶ ἔχουσι σχῆμα τρίγωνον, οὗ . . . Iure statuit Robertus (p. 31) eiusdem sensus verba epitomae θέσιν δὲ ἔχουσιν εὖ μάλα κείμεναι κατὰ τὸν Ἱππαρχον τριγωνοειδοῦς σχήματος ex scholiis Arateis ab interpolatore addita esse, qui Hipparchi mentionem paulo post obviam ad praecedentia quoque rettulerit.

Nonnulla iam tractavi, quae non ad fabulas ipsas pertinent, sed ad stellarum numerum aut ad positionem inter se siderum, e quibus intellegi potest quasdam esse rationes inter fabularum exemplum quo utebatur Avienus atque ea, quae adhibebant scholiastae in Germ. Arat., Hyg., epit. Id quoque apertum videtur esse ex eis, quae narravit Av., omiserunt ceteri, nec epitomam nec scholia in Germ. aut Arat. (ut sunt servata) nec Hyginum Avieno sub oculis fuisse neque catasteris-

morum exemplum, unde quos enumeravi contracti sunt, sed quodammodo maioris ambitus exemplar. Verisimilius quidem est — id quod docent maxime singularia frustula ab eo hic illic raro adiecta, quae pertinent ad numerum vel positionem stellarum, quodque praeterea ostendunt fabulae modo brevius modo longius redditae modo plane omissae -- eum manibus tenuisse non integrum librum catasterismorum (vel etiam catalogorum), sed scholia in Arati carmen conscripta aliquanto uberiora quam quae habemus in Marcianis atque Parisinis. Quae si recte opinatus sum, iam quaerendum est, qualem librum in fabulis vertendis inspexerit Germanicus: sed haec quaestio a proposito meo abhorret.

Adiungam pauca, quae fortasse lucem quandam afferent formae atque compositioni Catalogorum. In ea carminis parte, quae ἀστροθεσίαν tractat (apud Av. a v. 93 sqq.), Av. in tribus zodiaci orbis signis addidit haec in zodiaco ipso esse sita; incipit enim

I. de Virgine v. 274

¹⁾ quaque per immensum circumflagentibus astris
circulus obliquo late iacet astriger orbe,
contemplare sacros subiectae virginis artus.

II. de Piscibus v. 541

proles tibi, Derceti, piscis ²⁾
surgent Bambycii. sedes data quippe duobus
piscibus, ingenti qua celsam circulus aethram
orbe secat.

1) Anteit versus

qua protenduntur vestigia summa Bootis
cui respondet Arati 96

Ἀμφοτέροισι δὲ ποσσὶν ὕπο σκέπτοιο Βοώταω.

2) De Piscibus reiciunt epit. schol. Germ. Hyg. ad ea, quae de illis in Pisce magno explicata sunt. Item Av. versus 550 adiectus „Troicus haurit aquas funditque ubi ephebus ab urna“ originem suam deducere videtur indidem atque schol. Germ. G p. 176₂₃ Br. ... „et capricorno, unde ei aquarius aquam fundere dicitur“.

III. de Capricorno v. 650

Imus ut australi descendit circulus axe
signifer inque notum rutili cadit orbita solis,
hispidi saetosi marcet species capricorni.

Tale additamentum nec Ar. nec Germ. habet in ullo
zodiaci signo, at legimus in schol. Germ. quibusdam,
paucis quidem verbis adnotatum, sed item in initio ca-
pitis, de quo agitur: schol. G p. 125₁₆ (similiter S) „ad
aspectum autem Bootis virgo constituta est, quae inter
leonem et libram in zodiaco locum tenet“.

schol. G p. 176₁₇ (= S 176₈) „Piscis ergo magnus,
cuius nepotes fabulose dicuntur pisces, qui in zodiaco
circulo constituti sunt.

schol. G p. 155₂₀ „huius mensis, in quo per eum sol
currit“. Similiter in reliquis signis zodiaci praeter sidera
Chelarum, Tauri, Scorpium scholia in Germ. paucis verbis
situm in ipso zodiaco adnotaverunt; post fabulam nar-
ratam leguntur:

IV. de Ariete BP p. 81₅ (= S p. 144₁₀) „ipse autem
signis adsignatur“

V. de Scorpio BP p. 64₅ (= S p. 122₁₂) „ut scorpium
XII signorum memoria constitueretur

BP p. 93₁₀ (= S p. 164₈) „scorpionem
caelo inter astra XII locavit“

VI. de Geminis BP p. 68₁₆ (sim. S p. 128₁₂) „duodecim
inter signa haec sunt, sed in medio circulo aequi-
noctiali tropici hiemalis, qui notius appellatur,
sita sunt“

G p. 127₂₃ „est enim signum omnibus
signis in zodiaco altius“¹⁾

VII. de Cancro BP p. 70₁₁ (= S p. 129₂) „XII signorum
numero adnumeratur“. Hyg. II₂₃ „ut esset cum
XII signis, quae maxime solis cursu continentur“.

1) Similiter compositum est schol. Ar. v. 285 (M. p. 397₁₁)

Κριὸς πάντων τῶν δώδεκα ζῳδίων νοτιώτερος.

Item Epitoma (R. p. 90₁) ὁθεν . . . Καρκίνος τε-
τόχηκε καταριθμούμενος ἐν τοῖς ἰβ' ζῳδίοις.

Praemissa autem est zodiaci commemoratio

VIII. in Sagittifero SG p. 158₁⁵ (in BP non servatum)
„in cuius signi regione zodiacus circulus humil-
limus est¹⁾ (cf. G p. 127₂₃ verba de Geminis)

IX. atque in Leone, parce quidem, BP p. 71₂₂ „maximus
inter „signa“, S p. 131₆ (= G p. 131₂₀) „inter astra“.

„Signa“ sive „astra“ hic significare signa zodiaci orbis
probant epit. verba servata (R. p. 96₂) δοκεῖ δ' ὑπὸ Διὸς
τυμηθῆναι τοῦτο τὸ ζῳδιον διὰ τὸ τῶν τετραπόδων ἡγεῖσθαι.
Moneo hic summi momenti esse vocem „ζῳδιον“ (i. e. zo-
diaci signum). Praeter hunc enim locum nusquam (ex-
cepto loco R. pag. 90₁ supra a me p. 44 allato) illam
usurpavit epitoma: ubique legimus ζῳον (i. e. signum).
Ergo dubium esse nequit, quin in catasterismis in uno-
quoque XII signorum positio in orbe zodiaco comme-
morata fuerit.

Sed fortasse ultra hanc sententiam progredi licet.
Ut propter additamenta in Cepheo (R. p. 114 οὗτος ἐν
τάξει τέτακται τέταρτος) atque in Lyra (R. p. 138 .. ἐνάτη
κεῖται) censuerunt viri docti [cf. adnot. meam 1) pag. 37]
signa in catalogis a principio aliter fuisse disposita, ita
Robertus (p. 192 adn.) conclusit e verbis fabulae de Pro-
cyone adiectis τὰ δὲ μετὰ ταῦτα ἄστρα γίνεται ἐν τῷ ζῳδιακῷ
„in Catalogis zodiaci signa coniuncta post cetera sidera . . .
enumerata fuisse“. Illic sane non mera nomina signorum
allata fuerunt velut in Stellarum Indicibus (Maass. Comm.
in Arat. Rel. p. 134.—139), sed plura explicata de situ
illorum inter singulos circulos maximeque zodiacum etc.,
ut fabulae quoque ibidem latius fusiusque narratae fuerunt

1) Quae verba Catasterismos quoque continuisse docent ea, quae
subsecuntur; habet

Epit. (R. p. 150₁₀) Οὗτός ἐστιν ὁ BP p. 89₁₈ (sim. SG p. 158₁⁵) „Hic
τοξότης, ὃν οἱ πλείστοι λέγουσι Κέν- sagittarius, quem quam plures cen-
ταυρον εἶναι, ἕτεροι δ' οὗ φασὶ διὰ... taurum putant, alii negant“;

(vide fragm. Rob. Cat. Rel. p. 39 sqq.). Quod si recte opinati sumus, indicia illa in singulis zodiaci signis, postquam catalogi in formam catasterismorum mutati atque decurtati sunt, alium locum acceperunt sive ante sive post fabulas et partim omissa partim variis rivulis derivata tandem pervenerunt et in epitom., schol. Germ., Hyg. et in schol. Arat. etc.¹⁾. Nec non ceterorum siderum situm in circulis catalogi accuratius descripserunt, id quod conicere cogunt epitomae verba de Cepheo (ceterum similiter composita atque de Geminis Nr. VI) R. p. 114, ὁ δ' ἀρκτικός κύκλος αὐτὸν ἀπολαμβάνει ἀπὸ ποδῶν ἕως στήθους, τὸ δὲ λοιπὸν εἰς τὸ ἀνὰ μέσον πίπτει αὐτοῦ τοῦ τε ἀρκτικοῦ καὶ θερινοῦ τροπικοῦ. Talismodi indicia scholiastae Aratei quoque reddiderunt, cf. velut vv. 147, 232, 285.

Denique Avienum — ut repetam — ea, quae de stellarum situ, indicibus, de circulis etc. protulit et ab Arati carmine prorsus aliena addidit, e scholiis in Ar. multo uberioribus quam quae ad tempora nostra pervenerunt, hausisse verisimillimum esse mihi quidem persuasi.

1) Nam cum Aratus l. c. zodiaci orbis nusquam mentionem fecerit, indicia illa e scholiis Arat. in catasterismos vel epitomam suscepta esse non crediderim, quamquam de aliis haec certe affirmari possunt. Cf. Pressler. diss. p. 26.

Caput II.

Iam disputabo de Avieni in singulis verbis Graecis vertendis arte et ratione: utrum eorum sensum tantum reddiderit sic, ut satis ei esset interpretari latine carmen Arateum, an verba latina ex graecis exprimere studuerit ¹⁾.

Atque ut exempla aliquot proponam Arateorum ab Avieno ad verbum expressorum, cf.

Av. 172 illa laboranti similis succedet imago
cum Ar. 63 sq. τῇδ' αὐτοῦ μογέοντι κυλίνδεται ἀνδρὶ ἐοικώς | εἰδῶλον

Av. 234 sed cerni sunt prompta tamen
cum Ar. 81 ἀλλ' ἔμπης κακείναι ἐπόψιαι

Av. 509 Cynosuridos ursae |
cum Ar. 227 Κυνοςούριδος Ὑρκτου |
(uterque eadem in fine versus). Av. 166 sq. ~
Ar. 61 sq., Av. 232 ~ Ar. 79, Av. 459 ~ Ar. 197,
Av. 1326 ~ Ar. 733.

Eadem sententiae structura usus est uterque: cf.

Av. 639 grandibus haud equidem stellis, non his tamen atris
cum Ar. 277 ἀστράσιν οὐ τι λίην μεγάλοις, ἀτὰρ οὐ μὲν ἀφανροῖς
Av. 680 scorpius exoriens sit
cum Ar. 304 Σκορπίος ἀντέλλων εἴη, Av. 508
~ Ar. 226.

Eadem verba in initio versus:

Av. 724 Talis et ipse custos ²⁾
cf. cum Ar. 326 Τοιός οἱ καὶ φρουρὸς
Av. 992 Inter utrumque dehinc, quantus

1) Uno verbo moneo esse in quibus Avieni exemplar a lectione, quam Germ. secutus est, recesserit; quae accurate indicavit Maassius.

2) Similiter Germ. v. 333
„talis ei custos“.

- cum Ar. 511 Μεσσόθι δ' ἀμφοτέρων, ὅσος
 Av. 1046 olli cancer inest
- cum Ar. 545 Τῷ ἐν Καρκίνος ἐστί
 Av. 1132 plurimus exoriens
- cum Ar. 609 ἀθρόος ἀντέλλει . . . , Av. 1568 ~ Ar. 828,
 Av. 1740 ~ Ar. 998
 in fine versus: cf.
- Av. 1047 chelarum et scorpius ipse
- cum Ar. 546 Χηλαὶ καὶ Σκορπίος αὐτός
- Av. 1459 si crassior atque retunsis | cornibus
- cum Ar. 785 παχίων δὲ καὶ ἀμβλείῃσι κραιαίαις
 Av. 1804 ~ Ar. 1083, Av. 1391 ~ Ar. 765.
 Idem verbum repetit ut Ar., cf.
- Av. 1081 cadent, cadet
- cum Ar. 572 δύνει μὲν, δύνει δέ
- Av. 1087 sq. premit — premit
- cum Ar. 577 sq. κατάρχει — κατάρχει
 Av. 1082 ~ Ar. 574
 Alii consensus: cf.
 Av. 1148 „agit“ ~ Ar. 623 „ἀγινεῖ“
- Av. 1170 ingentem perterritat Oriona
- cum Ar. 636 φοβέσει μέγαν Ὀρίωνα
- Av. 1199 tellurem cingula radunt
- cum Ar. 649 ζώνῃ γαῖαν ἐπιζέει
- Av. 1238 membris discreta aliis
- cum Ar. 681 μελέων διακέχριται ἄλλων
 descendit — κατέρχεται; inhaeret —
 συναρῆρώσεται.

Sed satis haec, pauca ex multis, atque res manifesta est. Av. hic illic servavit ordinem Arateum sive verborum singulorum sive conexus complurium sententiarum et ad verbum vertit (atque hoc saepius diligentiusque quam Cic. Germ.) eis locis, quos non omnibus rhetoricae artis coloribus depinxit atque exornavit. (Adiectiva quidem Aratea plerumque neglexit, raro adiecit nova).

Aliter sese habet res, ubi liberius dicendi ratione usus est. Sunt quae non satis rei convenienter

verterit. In censum veniunt praecipue versus, quibus quorundam inter se constellatio siderum explicatur; velut de Arietis situ Ar. v. 230 dicit

ὄλιγον γὰρ ὅπ' αὐτὴν [sc. Ἀνδρομ. ζώνην] ἐστήρικται,
Av. 519 sqq. „propter | Andromedae claro rutilantia
cingula . . .“¹⁾).

Conspiciuntur Pleiades secundum Aratum prope Perseum, cf. v. 254 Ἄ γ χι δέ οἱ σκαιῆς ἐπιγουνίδος, secundum autem Av. v. 568: „femoris pariter sub²⁾ fine sinistri“. Fieri potest, ut hoc mutatum sit scholiasta auctore, qui dicit [Maass. p. 385¹⁰] „τὸ ἀριστερὸν τοῦ Περσέως γόνου ὄλιγον ἀνωτέρω ὀφείλει εἶναι τοῦ Ταυρείου διχοτομήματος, ὅπου καὶ τὰς Πλειάδας εἶναι ἐλέγομεν“.

Similiter de Lyra Ar. 270

καδ' δ' ἔθετο προπάροιθεν ἀπευθέος εἰδώλοιο,
Av. 631 sq. „laevum propter chelys haec femur adstat“. Mutatio fortasse sumpta est e schol. [M. p. 395²]: κείται δὲ πρὸ τοῦ Ἐν γόνου παρὰ³⁾ τὸ ἀριστερὸν αὐτοῦ γόνου. De aquarii situ dicit Ar. v. 283 παρ' δ' ἄρα οἱ κεφαλῇ χεῖρ Ὑδροχόοιο δεξιτερῇ τετάνυσθ' . . . , aliter Av. v. 646 sq.

caput autem subter equinum

Laomedontiadae se dextra tendit ephebi.

Est canis secundum Ar. (v. 327) ὁ πὸ ἀμφοτέροισι Ὠρίωνος ποσσίν, secundum Av. (v. 724) „gemina ad vestigia Orionis⁴⁾“. Dicit Ar. (v. 386) piscem notium fixum esse „νειόθι Αἰγοκερήος“, Av. (v. 823) „ultra . . . speciem capricorni“; (melius Germ. 381 „ventre sub aegoceri“).

Arati „ὅπ' ἀμφοτέροισι ποσσίν Ὑδροχόου (v. 397) respondet Avieni (v. 838) „subter ephebum“. (At Cic. Germ. ut Ar.).

1) Germ. quoque inaccurate v. 231

„zonae e regione micantis | Andromedae“.

2) Item Germ. 255 „poplite sub laevo Pleiades suberunt“.

3) Neque minus libere Cic. v. 45

Haec genus ad laevum Nixi delapsa resedit.

4) Cic. 107 „subter pedes“, Germ. om.

Cancro oriente Orion oriens (v. 589)

πάντα φέρων Ποταμὸν κέραος παρατείνεται ἄλλου.

Non supervacaneum esse epithetum „totum“ demonstrant vv. 728/9, qui explicant geminis orientibus

ἤδη καὶ Ποταμοῦ πρώτην ἄλδς ἐξακιοῦσαν
καμπὴν ἐν καθαρῷ πελάγει σκέψαιτό κε αὐτῆς
αὐτὸν ἐπ' Ὠρίωνα μένων,

item Av. v. 1315 „agmina prima Padi“, recte schol. p. 456¹⁵. Nec tamen Av. v. 1102

Eridanumque trahens alio se litore promit
verba facit de toto Eridano, fortasse e negligentia.

Secundum Arati vv. 616 sq. Nixi sidus eadem nocte occidit atque oritur¹⁾, cf. v. 618 „αὐτονοχεῖ“, inaccurate Av. reddidit v. 1141

et mox Oceano reparatur clarus eoo.

Arati zonae (ζώνη v. 712) mentionem non fecit, sed in universum vertit v. 1287 sq.

at cetera nondum

sunt exempta salo, quin totum hoc . . . reliquit
fortasse secundum scholium in vv. 712/3 [M. p. 469]?
cf. „hoc totum — ὁ πᾶς, ὅλος.“

Lunae faciem non ad verbum descripsit v. 1454—56 :
Arati (v. 783) „λεπτὴ μὲν καθαρὴ τε“ respondet tantum „pura“.

Item non diligenter vertit Ar. v. 1100

χαίρει δέ που αἰπόλος ἀνὴρ
ἀνταῖς ὀρνίθεσσιν, ἐπὴν κατὰ μέτρον ἴωσιν,
ἐλπόμενος μετέπειτα πολυγλαγέος ἐνιαυτοῦ.

v. 1829 sq. sed si tum modico producant agmina ab undis

1831 laetitia est duris pastoribus, adfore parcos
praesumunt imbres.

Nescio an substituerit Av. „parcos imbres“, quia vv. 1820—28, qui antecedunt, de siccitate humi aquarumque penuria agunt.

1) Recte Cic. 402 Germ. 629 „una nocte“.

Sed haec attulisse exempla ex multis satis habeo, quae demonstrant, puto, Avienum hic illic minus subtiliter vertentem exigui momenti mutationes instituisse, quamquam materies ipsa, ut quam posset accuratissime redderet in linguam latinam, postulabat, non numquam ut videtur quodam usum exemplo. Tamen illa non tam gravia sunt quam quae Avienum verba graeca falso reddidisse ostendunt.

Dicit Aratus de Persei situ v. 250 sq.

αὐτὰρ ὃ γ' ἐν βορέῳ φέρεται περιμήκετος ἄλλων,
καὶ οἱ δεξιτερὴ μὲν ἐπὶ κλισμὸν τετάνοσται,

quos vertit Av. a v. 564

nititur alato vindex pede, maxima cuius
dextera maerentis solium prope Cassiepieae
tenditur.

Dubium esse nequit, quin Av. id quod est „περιμήκετος ἄλλων“ rettulerit non ad ὃ γ' i. e. Περσέα, sed ad „δεξιτερή“ cf. „maxima cuius dextera“¹⁾.

Transeo ad v. 1154

et caput acris equi premit aequora,
qui non quadrat ad Ar. v. 627 ab Grotio sic correctum
τῆμος ἀποικομένην κεφαλὴν μέτα δύνει Ἴππος.
Revera chelis orientibus iam occidissee equi caput probat
Ar. v. 601, (virgine oriente)

δύνει δ' Ἴππεϊν κεφαλὴν, δύνει δὲ καὶ αὐχὴν,
cui respondet Av. v. 1121

celatur sonipes caput inpiger.
Ergo Avienus erravit v. 1154. (At recte vertit et Cic.
v. 411 et Germ. v. 638.)

Versu 1780 agitur de prognostico, quod ex ilicis facie sumere licet

pluvios mox arguet austros,
induit in modicis cum semet floribus illex etc.

1) At recte intellexit verba Aratea Germ. vv. 250/1 „tantus — tantum“, paulo aliter Cic. (v. 22) „summa ab regione“, cf. schol. M p. 384^{7. 18.}

Variavit his verbis Av. Arati sententiam hanc (1047 sq.)

πρῖνοι μὲν θαμνῆς ἀκύλου κατὰ μέτρον ἔχουσαι
 χειμῶνός κε λέγειεν ἐπὶ πλέον ἰσχύσοντος,

sed praeterquam quod de glandibus et de floribus ilicis loquitur, reddidit „κατὰ μέτρον ἔχουσαι“ adiectivo contrariae notionis „immodicis floribus“. At Arati „κατὰ μέτρον“ v. 1099 recte vertit „modico volatu“ v. 1829¹⁾.

De aliis Avieni erroribus viri docti iam disputarunt, ut de versu 99 sq.²⁾, ubi agitur de ursarum sub caelo situ, quem describit Ar. sic (v. 24 sq.)

καί μιν πειραίνουσι δῶα πόλοι ἀμφοτέρωθεν·
 ἀλλ' ὁ μὲν οὐκ ἐπίοπτος, ὁ δ' ἀντίος ἐκ βορέαο
 ὕφ' ὅθεν ὠκεανοῖο· δῶα δέ μιν [sc. πόλων!] ἀμφὶς ἔχουσαι
 Ἄρκτοι ἅμα τροχόωσι.

Falso (ut videtur) Avienus „μῖν“ ad „axem“ revocavit³⁾, quia vertit

sed qua sublimior axis

Tethyos undosae linquit cetosa fluenta,
 contemplare, sacras ut mundus subrigat arctos.

tamquam si esset et sublimior et inferior axis. Sed quia Avienus iam in prooemio v. 60—61

qua parte polus sublimior alto
 cardine caeruleas Thetidis non tangeret undas

(cf. etiam

v. 62 quis polus umbrifero la- v. 98 latet alter et alto

teat declivis in axe deprimitur barathro)

eandem rem recte (atque simili usus dictione) explicavit, hic erravisse eum non facile crediderim. Itaque videndum

1) Versum 1780 corruptela laborare credibile non videtur. Fortasse Avienus Ar. v. 1047 „κατ' ἄμετρον“ legit, ut censet Leo praeceptor meus; cf. schol. M. p. 539²² εἰ δὲ ὑπερβάλλει τοῦ καρποῦ τὸ πλῆθος, οὐκ ἀγαθὸν σημεῖον· ἄμετρον γὰρ ἐπομβρίαν καὶ πλεονασμὸν ὑγρότητος κτλ.

2) Cf. Maybaum. diss. p. 51/2.

3) Recte Germ. v. 24 vertit, desunt Cic. vv.

an verba tradita ita interpretari possimus, ut iustus evadat sensus. Quod fit, si intellegimus id quod est „sublimior axis“ de sublimiore parte, ut sit „sublimior polus“ ¹⁾).

Tantum de hoc loco. Refutant autem satis, opinor, exempla Siegii sententiam (p. 32) „*Si dein quaerās, falsone Aratum passim verterit Av. vel non satis intellectum reddiderit, negem.*“: res ipsa clara est.

Sed praeterquam quod Avienus adiecit nova argumenta aliunde petita, arte rhetorica large usus carminis sui ambitum valde dilatavit. Permulta, quae breviter ab Arato explicata simplicitatis et interdum siccitatis prae se ferebant faciem, depinxit atque variis coloribus exornavit. Attigit solum Siegius (p. 42) hanc pompam rhetoricam, ut eam non inepte accuratius tractare videar.

Magnus numerus exemplorum docet amasse Avienum unum sive verbum sive enuntiatum graecum extendere latine tantopere, ut substitueret sententiam unam rhetorice amplificatam vel etiam plures. Non multum intererat ei, idne verbum, quodcunque fusius describeret, magnum pondus haberet intra totam sententiam necne; sed utar exemplis.

De Cynosurae magnitudine dicit Ar. (v. 42) „ὀλίγη μὲν“, at Av. 131 „licet parvo iaceat temone per aethram“. — Pro Andromedae „καρτί“ (v. 205): 470 sq. „Andromedae capiti, qua vertex od. crine tumescit, qua fax in summo vertice vibrat virginis inque auras coni vice surgit acuti“.

Pro eo, quod est Ar. v. 247 „βορραιστέρον“, habet plenum v. 558

qui rigidum celsi suspectat cardinis axem.

Pro „δόνουσι“ (v. 586):

1) An suppleamus e vv., qui antecedunt, „cardo“? ... „sed qua sublimior [sc. cardo] axis [vel melius: axi]“?

1098 ista quidem vasti conduntur gurgitis alto.

Arati (v. 591) „καὶ Αἰετός“ respondet Av. 1105—1106

quin et Iovis ales in undas

conditur et totis raptim petit aequora pinnis

Pro „τότε“ (Ar. 597) tempora accuratius indicat v. 1115

„virgine eoo consurgente freto“; Arati (v. 784) „λεπτή
καὶ εὖ μάλ' ἐρευθής“ reddidit v. 1456/7

tenui surrexerit autem

si face et ignito suppinxerit ora rubore.

Denique pro „μελανεῖ“ v. 836 vertit 1578

labenti piceus color abdat amictu

lampada . . .

cf. Ar. 527 (λοξός) ~ Av. 1014, Ar. 467 (ἀρηρότες ἀλλή-
λοις) ~ Av. 935, Ar. 586 (δόνουσαι) ~ Av. 1098, Ar. 814
(μαραινομένη) ~ Av. 1533/34 etc.

Maxime autem placebat Avieno ea, quae Aratus velut
de situ stellarum, de temporibus oriendi et occidendi bre-
viter dixerat aut strinxerat particulis per praepositionem
vel adverbium formatis aut participiis cum substantivo
nomine coniunctis ut κατὰ δεξιὰ χεῖρός, πρότερος, τότε,
Παρθένος ἀντέλλουσα, reddere integris sententiis sive —
quod non raro factum est — relativi generis sive con-
iunctionibus inductis. Pauca exempla afferam:

ἤρι — ἐσπερίῳ v. 265

609 seu nox astrales adolet cum caerulea flammas,
seu matutinus cum sidera disicet ortus.

ἄτερ τόξου v. 312

690 sed tamen haec arcu tereti caret inscia nervi

ὁπὸ Κριῶ τε καὶ Ἰχθύσιν v. 357

773 nam qua se laniger alto

caelo aries tollit, qua piscibus astraduobus | augentur.

Σκορπίον ἀντέλλοντα μένει v. 621

1144 manet, arquiteuens dum spicula caelo

exserat et supera vibret bellator in aethra.

ἐπὶ χροίῃ v. 801

1494 induit ac qualem procedens ore colorem.

1480

hanc ubi partem

pone supinari conspexeris inque reclinem
sponte habitum pandi;

similiter Ar. v. 904 (ἐπὶ χ' ὕδατι) ~ Av. 1662 sq. De-
nique Ar. versum 737

ὁκτὼ δ' ἐν διχάσει, διχόμενα δὲ παντὶ προσώπῳ

reddit etiam quinque versibus 1333—1337 etc.

Exigua quidem haec exemplorum pars est cum multi-
tudine reliquorum collata. Sane si reputamus, quibus
temporibus fuerit Av., mirum esse nequit, quod illam
vertendi rationem adhibuerit ¹⁾. Sed pergam.

Eodem pertinent quae sequuntur exempla, sed tali
figura sunt, ut singulae sententiae parallelum quasi
ordinem atque conexum inter se verborum habeant. Per-
bene ostendunt rem vv. 1196/7:

omnis procul in vada terror | inserit
et cunctos pavor unus in aequora cogit

item 1156/7, 1269:

subit ista salum ²⁾, subit aequora rursum

v. 1344 sq.

ped. } tales quattuor ortus marcentis lunae
orat. ³⁾ } quales quattuor umbrae languentis luminis

v. 576 sqq.

{ fama vetus memorat septem has genitore longaevo
creatas, sex inter rutila sidera tantum se sustollunt
fabula prisca fert septem nomina sororum, sex tenui
sub lumine sese reddunt

v. 655 sq.

1) Cicero quidem et Germanicus licet nonnullis locis ambitum
dictionis Arateae amplificabant, eorum ratio omnino non Avienae
adaequat.

2) „Salum“ lego cum Grotio (synt. p. 111), F. C. Matthia,
Holdero, „solum“ codd., Breys. Solet enim dicere Av. stellas
occidentales „in undas, mare, freta, salum, aequora descendere“ vel
„vada, ima Tethyos petere“ vel talia quaedam. Cf. vv. 1105/6,
1116/7, 1122, 1155/6, 1196/7 alios.

3) Pleraque exempla pedestri oratione scripsi.

non tum mihi longa phaselis aequora temptentur
non tum quis turbida pinu freta petat

v. 795 sq.

quod segetes largo amni nutriat
(que) arentes locos alumna unda fecundet

v. 1358 sqq.

vel cum devexus in undas labitur et rebus for-
mam absumpsere tenebrae
vel linquens incunabula redit et rebus suffudit
luce colores

v. 1546 sq.

sive ille declivis in occiduas undas vergat
seu reparabilis luciferis oris se exserat

v. 1029 sq.

par denique lapsus omnibus
et simili casu sidera conduntur.

v. 169 sqq. (similiter v. 539 sq.)

si lumen ab dracone in convexa feras
oculosque in proxima mundi declines

denique v. 1473 sqq.

vis prolixa salum ciet
cauri omnia marmora convolvent
fera flabra profundum verrent.

Eo igitur modo Av. verba Graeca variavit et dilatavit. Cui consuetudini eum fere inde a v. 1500, ubi disputare coepit de prognosticis ex animalium etc. habitu sumendis, multo minus operam dedisse mirum est. (Desunt in vv. 1600—1800 exempla velut pag. 52 sqq. allata). Accedit, quod quo propius ad carminis finem venit, eo minus accurate atque integre verba Aratea vertit. Videtur mihi Avienus finem totius carminis maiore cum celeritate et minore cum studio vertisse.

Sed addenda sunt quaedam de vocabulorum magna varietate, qua usus est Av. sententias Graecas dilatans atque distrahens ¹⁾. Velut ut actionem oriendi

1) Cf. Sieg. p. 43.

aut occidendi significet, semper aliud verbum adhibet, nusquam idem repetit, nisi figurae rhetoricae gratia. Nonnulla afferam, ut mihi sub oculos venerunt, verba vim oriendi sive occidendi exprimentia:

consurgere	occidere
eminere	cedere.
micare	abdi
se exserere	tingui
ardere	vada petere
vultum exigere	tegi
ortum proferre	mersari
pelago absolvi	deprimi
surgere	descendere
salum superare	supprimi
nasci	labi
se pelago expedire	fluctus repetere
protolli	condi
erigi	celari
eximi	abire
procedere	convexa relinquere
emitti	cadere
exilire	ruere
volvi	indui
etc.	etc.

Synonyma autem libenter iuxta ponit: habet mare, aequora, marmor, profundum, salum, freta, pelagus, alta Tethyos, pontus, vada, litora, ros salsus, fluctus, Oceanus, undae, gurgis etc. Exemplo sint vv. 1153 sqq.

surgunt Oceani iam gurgite. Et ultima cygni et caput acris equi premit aequora. Iam procul ista marmoris occidui penitus petiere profundum hausta salo. Caput Andromedae freta vasta receptant.

vel 305 sqq., 800.

Ardorem stellarum describit v. 264 sq.

nec minus in membris lux olli maxima vibrat
omnibus, ardet apex capiti, micat ignea late
dextera, flammantur umeri, flammam movet
instar | inter utrumque femur.

aliter inde a v. 151

nec quae stella caput flammarum insignit honore,
sola micat solave rubent incendia crista,
sed saetosa duplex adolet duo tempora fulgor
et duo sub geminis oculi fulgoribus ardent.
unicus ignis item mento aestuat.

cf. v. 226 sqq., 353 sqq., 460 sqq., 751 sqq. Omnino cum
opus est intra non multos versus disputare de eadem re
vel de eadem persona, non eisdem nominibus utitur; cf.
velut v. 1693 sq.

limite ab euri
regione noti
parte lenis favoni
de Bistonio axe mundi.

Inde a v. 1543 solem sic nominat: „vim flammeam, ful-
gorem facis, Solem, Phoebum, vim inclitam solis, deum“.
Id quod est „Mondring“ paucis qui sese excipiunt ver-
sibus appellat: circulum, zonam, cingulam. Fere ut syn-
onyma usurpat inde a v. 1133 voces „cardine, aethere,
mundo, polum“; idem illis significat etc. etc.

Sed his de rebus hactenus. Restat, ut disseram de
Avieni ratione, qua reddiderit in sermonem suum no-
mina propria maxime signorum. Pro plurimis eorum
nominibus Latina substituit, nimirum, ut Romanam quasi
faciem acciperet carmen. Sed cum voci velut „Δελτωτόν“
Latina non exstaret, idem retinuit aequae ac „procyon“,
„crater“, „cetos“, hic illic (ut Cic.) adiciens „ut Grai
dixere . . .“ vel tale quid, aut variis utitur nominibus
velut „draco“ dicit vel „anguis“ (Germ. „serpens“),
„ophiuchus“ vel „anguitenens“. Sidus „Engonasin“ (sic
Cic. v. 68 ~ Arati v. 66 „ἄνδρὶ ἐοικὸς Ἐγγόνασιν εἰδωλον“)
circumscribit „laboranti similis imago“ (Germ. 65 „ef-

figies“) vel latine reddit „succiduus“, „innixum sidus“. Item vitat alia nomina propria quaedam velut „fides“, quod sidus semper vertit nomine „lyra“. Semper „equus“ dicit, numquam „Pegasus“ (ut Germ.), etsi de equi origine historiola Eratosthenis (cf. R. p. 120) Pegasi nomen commemorat. Non minus repellit nomen (apud Germanicum usitatum) Chironis, quamquam v. 890 ad Chironem alludit hocque nomen Epitoma (R. p. 184) affert, neque Myrtilum aurigam vocat (quod facit Germ.).

Aliud simile huic rei adnecto. Zodiaci signum, quod inter virginem atque scorpionem situm est, Aratus *Χηλάς* dicit, Cicero Nepam, Germanicus ter Chelas, ceterum Libram¹⁾, Avienus ubique Chelas vel Nepam, semel Libram, scilicet in prooemio v. 59. Avienus igitur prooemium suum (vel partem eius) sumpsisse mihi videtur ab auctore, qui voce „Libra“ per metonymiam pro „*Χηλαί*“ usus sit.

Denique adhibuit Avienus hanc quoque rationem vertendi. Ut nomina propria velut Chiron, Pegasus, Myrtilus usurpare veritus est, ita alia semper vel saepe substituit pro quibusdam sideribus, quae apud Aratum certo nomine proprio carent. Legimus apud eum pro eo, quod est „*Ποταμός*“ ubique „Eridanus“ aut „Padus“, pro eo, quod est „*Παρθένος*“, „Erigone“ „Attica virgo“ aut tale quid, pro eo, quod est „*Ἀητός*“, „Iovis armiger“, „aquila Iovis“, pro „*ὄρνις*“ (Cic. „avis“) „cygnus“, „olor“, pro Nave „Argo“, „Thessala cumba“, „puppis Iasonia“. —

1) „Libra“ circa Germanici tempora in scriptis Romanorum ad res astronomicas pertinentibus florebat, unde Germanicus quoque desumpsit. Cf. Ma y b a u m. p. 25.

Caput III.

Nunc transibo ad tertium opusculi mei caput, quod aget de rationibus, quae intercedunt inter Avienum atque Ciceronis et Germanici phaenomena, inter Avienum atque Hipparchum Bithynicum, inter Avienum atque Vergilium. Quid omnibus his viris eorumque operibus debeat Avienus, dignum puto, quod explicetur fusius¹⁾.

Avienum cum Cicerone comparantes considerabimus primum casu fieri posse, ut in materia eadem verba consentiant; deinde quae uterque ab Arato discrepantia exhibet, posse ad commentarios ab schol. usurpatos redire. Ciceronem enim scholiis Arateis usum esse nuper Atzertus²⁾ comprobavit.

Cicero.

Ciceronis Aratea manibus tenuisse Avienum Siegius (p. 44) duobus tantum exemplis allatis ostendit.

Cic. fragm. VIII Or. p. 1014

tempora [sc. draconis] sunt duplici fulgore notata

Av. v. 153

duplex adolet duo tempora fulgor

quibus respondet Ar. v. 56

ἀλλὰ δύο προτάφους [ἐπέχουσι];

schol. nihil adnotat. Avienum imitatum esse Ciceronem

1) Stringitur tantum, quod ego quidem scio, haec quaestio ab hominibus doctis: Siegius perpauca verba fecit de rationibus, quae sunt inter Av. atque Cic. Germ. (p. 44), plura de rationibus inter Av. atque Verg. (p. 43). Maybaumius autem sub fine dissert. afferens nonnulla exempla brevi dixit Avienum valde Germanici vestigia pressisse neque hanc in rem, quae abhorrebat a proposito, inquisivit accuratius.

2) „De Cicerone interprete poetarum Graecorum“ (diss. Gott. 1908).

pro certo haberi potest, praesertim cum et Ar. vv. non ad hanc vertendi speciem invitent et qui apud utrumque secuntur versus similem formam habeant. Cf. Ar. 56 „ὄδο δ' ὕμματα“ — Cic. 58 (Or. p. 1018) ~ Av. 154. Sumpsit autem Av. a Cicerone tantum formam verborum, non novam materiem hoc quidem loco.

Praeterea attulit Siegius

Cic. 48: secatur aëra pinnis }
Av. 636: secatur aethera pinnis } sc. cygnus

qui vv. circumscribunt Arati (v. 275)

παρατρέχει αἰόλος ὄρνις.

Neque de hoc loco dubitari potest. Nil simile Germ. vel scholia continent.

Neque vero casu mero accidisse, ut Avienus eodem loco eadem ratione dicendi uteretur qua Cicero, iam inde intellegi potest, quod numerus locorum, quales attuli supra duos, augeri potest. Exempla certa commemoro haec:

Av. 363 genibusque dehinc se tertia promit
aemula, qua caudae

Cic. frgm. XXXII v. 149¹⁾

tertia sub cauda ad genus ipsum lumina pandit.

Respondet ei, quod est „tertia“, apud Ar. v. 145 „ἄλλος δ' οὐραίοις ὑπὸ γούνασιν“,

Av. 369 geminos tibi cernere fas est

Cic. fr. XXXII v. 151 Geminos invises.

Aspici posse geminos uterque dicit, at Ar. v. 147

Κρατὶ δὲ οἱ Δίδυμοι [εἶσιν].

Corroborant sententiam Avienum imitatum esse Ciceronis dictionem, quae secuntur verba: „subiectos capiti“ et „subiectus mediae“.

Dubitatio esse nequit de vv.

Av. 392 maxima flammigeri mundus trahit ora leonis

1) Orelli p. 1020: primo secundum eius macros numeros numeravi.

Cic. fr. XXXII v. 153

Magnus leo tremulam quatiens flammas,
qui reddunt Ar. v. 148:

[ποσοὶ δ' ὀπισθοτέροισι] Λέων ὑπο καλὰ φαίνεται.

Neque de magnitudine Leonis nec de flammis, quae ex
eius corpore elucent, loquitur Aratus.

Arati autem verba v. 206/7 de equi atque Andromedae stella communi

ξυνὸς δ' ἐπιλάμπεται ἀστὴρ
τοῦ μὲν ἐπ' ὀμφαλίῳ, τῆς δ' ἐσχατόωντι καρήνῳ,
quae Cic. (211) vertit:

stellaeque iungens
Una tenet duplices communi lumine formas
reddidit Av. eo modo, ut huius dictione usus duas sententias fingeret

475 simul hunc lux indiscreta retentat
communique rubent duo semper sidera flamma.
Cum Arati (v. 239) προβολῆσι νότοις confer Av. (v. 541)
„inclinere oculos“, Cic. (v. 11) „inclinatio“, qui consensus mirus est.

Manifestum est Ciceronis exemplum v. quoque 557
Avieni

ex umero Andromedae laevo
noscere piscem | perfacile est
qui non dissimilis est Ciceronis v. 18
Andromedae laevo ex umero | poteris
cognoscere piscem
aliter Aratus 246

Ἀνδρομέδης δέ τοι ὤμος ἀριστερὸς Ἰχθύος ἔστω
σῆμα βορ.

Neque minus apud Avienum v. 581, quo Pleiades enumerantur, videtur exstare affinitas.

Av. 581 et Sterope Meropeque simul famosaque Maia
Cic. 36 Electra Steropeque, simul sanctissima Maia
at Aratus (v. 263) „καὶ πότνια Μαῖα“. Versu 700 habet
Av. „curvus . . . delphis“, Cic. (v. 91, qui illi respondet)

„curvus delphinus“, at Aratus (316) „Δελφίς“ sine ullo epitheto; item vertit Av. v. 726 „canis ille“, Cic. v. 108 „ille canis“, Ar. v. 327 „Κῶων“ dixit.

Av. 749 [lepus] ad vestigia arguetur cursu rutili canis
Cic. 123 Nam canis . . sequitur vestigia cursu.

Aratus nihil tale adumbravit. De hydra commemorat Av.

896 sic agmina caelo lubrica convolvit
similiter Cic. paulo ante de hydra

218 Centaurum levi contingit lubrica cauda,
cui dictioni simile Ar. non praebet. De corvo Ar. 448/9

πομάτη δ' ἐπικείται

εἶδωλον Κόρακος σπείρην κόπτοντι ἑοικός

Av. autem vertit v. 901 „fodiat . . . rostro“ ut Cic. 221
„rostro tundit“. Arati 502 „Κήτεος οὐρήν“ reddidit
uterque eodem epitheto addito:

Av. 980 ... postremaque caudae | caeruleae pistris

Cic. 275 Caeruleamque ferae caudam Pistricis.

Secundum Aratum (v. 516) Κριός in lacte situs est;
Avienus autem (1002) vertit „aries, hunc totum“. Cic.
v. 289 „Aries corpore totus“.

Mirum in modum Avienae dictio Ciceronis similis
est. Cf.

Av. 1018

haut dea Pallas

Cic. 302

doctissima Pallas

at Ar. v. 529 „Ἀθηναίης“; item

Av. 1063

comes est Titanius uni

Cic. 343

Titan trahit unum

Ar. 561 μῆ συνανέρχεται αὐτὸς ἥελιος.

Arati verba 582 sq. non exprimunt omnia, quae reddunt

Av. 1094

satur hic vix luminis cedit

Cic. 364

cum sese satiavit luce, recedit

nam δύνει (584) respondet „ibit in undas“ (1097). Denique
cf. Avieni versum 1787 de lentisco:

ipsaque trino

flore renidescens tria tempora prodit arandi

atque 1789 de scilla

sulcandique solum ter monstrat tempus adesse
cum Ciceronis v. (fragm. 5 progn. p. 1037 Or.)

Lentiscus

Ter fruges fundens tria tempora monstrat
arandi.

Quem nunc afferam Avieni locum, similiter formatus
est atque Ciceronis, sed rem aliter explicat atque apud
Aratum legimus. Dico

v. 78 Omnia, quae nox agit

Cic. fragm. III Cetera . . . noctesque diesque feruntur;
de nocte Aratus inde a v. 19 nihil continet, ut hic quoque
conexus videatur esse.

Sequantur loci, de quibus mea quidem sententia non
certe contendi potest, utrum Avienus imitetur Ciceronem
an Aratum reddat. Cf.

Av. 563 sub flabris aquilonis

Cic. 22 Aquilonis flamina

Ar. 250 ἐν βορέω.

Av. 637 non claro lucidus astro

Cic. 50 nec claris lucibus ardet,

qui vv. Arati „ὁ μὲν ἡμέρας“ (276) reddere videntur.
Sed quia Av. versum 636 fictum esse secundum Cic. 48
pro certo habendum est¹⁾, de v. subsequenti 637 idem
sentiendum esse censeo.

Similiter vertit uterque Arati (286) ἵνα ἔς τρέπεται
ἡελίοιο: Av. 655 „brumalis“, Cic. 61 „brumali tempore“;
cf. Av. 987 ~ Cic. 282.

Mirum quoque est utrumque pro eo, quod Av. dicit
v. 431/2

εἰ δέ τοι ἐσπερίης μὲν ἀλδὸς Κενταύρου ἀπείη

ὦμοι ὄσον προτέρης,

ad caeli regionem constituendam, scripsisse Avienum
(v. 874) „medio sub tramite caeli“, Ciceronem (v. 203)

1) Vide pag. 61.

„medio in caelo“. Quam interpretationem Av. petivit aut e scholio (non servato) aequae ac Cic., aut ab ipso Cicerone, praesertim cum Ar. vv. 431/2 respondeat v. 875 sq. „ut . . . tantum discedat . . . , quantum . . .“.

Praeterea cf.

Av. 940 ac [dea] flammās superante minores,
orbe sed hant pleno

cum Cic. 247 nec pleno stellas superavit lumine Luna.

Aliter Ar. inde a v. 469 de eadem re locutus est.

Item id quod subsequitur apud Aratum (v. 476)
„Γάλα μιν καλέουσιν“ reddidit Cic. (v. 248) voce „candentem circum“, Av. (v. 942) „candentis lactis“.

Usus est uterque eadem quoque particula atque structura vertens sententiam Arateam inde a v. 559

Ὅς κεν ἀπόβλητον δεδοκῆμένῳ ἡματος εἶη

Av. 1060 At si scire velis

Cic. 341 Quod si aves cognoscere¹⁾.

Denique afferantur loci hi

Av. 528 . . . simile in latus istud utrumque
porrigitur stantes ductus

Cic. 7 huic spatio ductum simili latus exstat utrumque

Ar. 235 πλευρῆσιν, ἰσαιομένῃσιν ἑοικός
ἀμφοτέρῃσ'

atque

Av. 1012 distantisque pari spatio sibi transigit axis

Cic. 296 hosce aequo spatio devinctos sustinet axis

Ar. 525 Τοὺς μὲν παρβολάδην ὀρθοὺς περιβάλλεται ἄξων
μεσσοῦθι πάντας ἔχων.

Observabam autem Avienum interdum adhibuisse verbum vel epitheton ornans, quod Cicero sua sponte substantivo antecedenti addiderat. Cicero enumerat v. 275 „caeruleamque ferae caudam Pistricis“ atque v. 276 „amplam Navem“ (Ar. 502 tantum „Κήτεος“, 504 „Ἀργώ“),

1) Similiter Germ. v. 573

„Saepe velis . . . cognoscere“.

item scripsit Av. paulo post (v. 983) „Centaureae fera molis terga“ et (v. 985) „ampla sagitta“ (Ar. 505 „Κενταύροιο“, 506 „Τόξον“).

Non aliter res se habet velut Av. v. 561

quin et vestigia propter

Persea sub volucris par est tibi quaerere forma.

Aratus versu, qui respondet illi, 248

ἀμφοτέρω δὲ πόδες γαμβροῦ ἐπισημαίνουσιν

Περσέος

nihil de quaerendo dicit. At Cicero habet v. 17 de Andromeda, quod signum ante ipsum Perseum tractatur,

Andromedae laevo ex umero, si quaerere perges.

Ciceronianae circiter quadraginta vel quinquaginta locis similis est Avieni dictio; copia sane multo maior esset, si Ciceronis opus integrum ad tempora nostra pervenisset. Legit igitur in vertendo certe Ciceronis phaenomena, sed formam tantum sententiarum non numquam imitatus est. Ne unum quidem locum reperire poteram, quo materiam novam gravemque a Cicerone sumpsisset ¹⁾. Sed quod attinet ad materiam, praetulit ea, quae Aratus dixit, ut demonstrat velut v. 877, quo Av. habet „umerum“ = Ar. 432 „ὤμος“ secundum codd. atque Hipp. (et Germ. 423 „umero“), Cic. autem v. 203 „umeros“. Verba quae „umeros“ subsecuntur „medio in caelo“, ut supra dixi, Avieneis „medio sub tramite caeli“ similia sunt. — Sed tantum de Avieno et Cicerone.

Germanicus.

Transeo iam ad rationes, quae intercedunt inter Avieni et Germanici ²⁾ phaenomena. Res sane adhuc ac-

1) Nec sumendi copiam fecit Cic., ut fecit Germ., de quo deinceps agam.

2) Germ. peritus rerum astronomicarum non ad verbum Arati phaenomena vertit, sed hic illic eius errores sustulit verasque rationes substituit. Nec desunt loci, quibus deflexerit oratio ab ordine prisco.

curatioe quaestione ¹⁾ eget. Atque primum de fabulis pauca proferam verba (cf. pag. 26 sqq. quoque). Quarendum est Avienusne in fabulis addendis secutus sit exemplum Germanici, qui aequae atque Av. carmini fabulas aliunde promptas inseruit, sic, ut easdem acciperet quas ille, an suo ipsius arbitrio usus sit. Continet Avieni carmen fabulas ab Arato alienas locis quibusdam, quibus Germanici opus eisdem caret velut de Imagine inde a v. 177, de Ophiucho (a v. 207), de Geminis (a v. 370), de Cancro (a v. 380), de Asinis Praesepebusque (v. 385), de Piscibus (a v. 541), de Aquario (a. v. 647). Sunt quoque loci quibus Avienus duas fabulas vel plures adiecerit, quibus apud Germanicum unam tantum legamus ut de Ursis (inde a v. 105), de Virgine (a v. 277), de Pleiadibus (a v. 576), de Flumine (a v. 782). Res cum ita sese habeat, omnino fieri nequit, ut Av. solius Germanici fabulas reddiderit eundemque sit secutus. Non solum enim inseruit fabulas, quae apud Germanicum non exstant, sed omisit etiam plane nonnullas, quas narravit Germ. velut de Arctophylace (a v. 91), de Auriga (a v. 157), de Deltoto (a v. 235), de Cygno (a v. 275), de Aquila (a v. 316). Non quidem affirmaverim omnino Avienum in vertendo neglexisse Germanici verba, quae agunt de fabulis, immo imitatus est hic illic aequae atque ea, quae situm, cursum sideris vel tale quid describunt. Maxime rem demonstrant fabulae de Virgine, de Ursis, de Orione. Cf. velut hunc conspectum de Virgine:

1) Nec Siegius nec Maybaumius accuratius in rem inquisiverunt: probavit ille (p. 41) Germanici versionem suae adhibuisse Avienum locis sex, qui similia verba praebent aut similem structuram, collocavit hic (in fine diss.) circiter viginti quinque locos similiter formatos. Dixit quidem Avienum accuratius se perscrutari velle postea, nec tamen quod scio usque ad hoc tempus fecit.

Germ.	Avien.
v. 96 cui plena sinistra fulget spica manu maturisque ardet aristis	v. 284 sic nam tibi flagrat arista et ceu Siriaco tor- retur spica calore.
	Ar. habet (v. 97) tantum : Παρθένον, ἥ ῥ' ἐν χερσὶ φέρει Στάχυν αἰγλήεντα
98 quam te, diva, vocem?	277 quam te,quam memorem? 284 seu ta diva Ceres Ar. nihil simile
99 nec surdam praebes ve- nerantibus aurem	291 placidamque meis ve- nerabilis, oro, pande sa- cris aurem
102 venerabile numen	
104 placidissima virgo	
105 sive illa Astraei ge- nus es	279 seu patris Astraei cla- rum es genus
109 subire tecta ho- minum	305 tectaque virum suc- cederet
111 sinceris artibus in omnem vitae usum	292 sincera priorum vita
109 puros sine crimine pe- nates	295 nec criminibus via prom- pta pateret
119 praestabat dominis rura	301 neque iam discretio cam- pum in dominos
121 invisit urbes	304 viseret urbes
120 At postquam argenti crevit deformior aetas, rarius	318 At postquam argento deformis viluit aetas, ra- rius
	Ar. (v. 115) nihil nisi „ἀργυ- ρέφ (sc. γένει) ὀμίλει“.
123 [diva] genas abscondita rica	((paulo infra v. 333) et lacerata genas ibit Bel- lona
127 degeneres semper	329 degener in vobis animus
131 abit alite cursu	336 alite procursu sese ferebat

Germ.	Avien.
132 attonitos linquens populos	338 linquebat coetus hominum de Urisis:
33 donavit caelo	111 referens pia dona salutis; Ar. 31: „Διὸς ἰότητι“
39 hinc Iovis altrices Helice Cynosuraque fulgent	121 sic Iovis altrices Helice Cynosuraque versae; Ar. 34 „ἔτρεπον“,
40 dat Graias Helice cursus maioribus astris, Phoenicas Cynosura regit	123 dant signa namque Helice Graios, Tyrios Cynosura per altum parva regit
42 haut prius ulla	125 non ulla facem succenderit umquam stella prior
44 stella micat caelo, septem quam Cresia flammis	129 Cresia quam flammis
45 certior est Cynosura tamen sulcantibus aequor, Sidoniamque ratem numquam spectata fefellit quippe brevis totam fido se cardine vertit	136 denique Sidoniis dux est Cynosura carinis: rectior undoso cursus sulcatur in aestu 133 cardine nam toto convertitur 132 verior infidum tamen est currentibus aequor. (Omnibus his locis Aratus plane alia sententiarum structura usus est).
	de Orione:
646 Latonia virgo	1171 Latonia virgo (uterque in clausula versus; Ar. v. 637 „Ἀρτεμις“)
647 veteres cecinere poetae	1172 vetus est fabula (Ar. προτέρων λόγος)
650 impius ille	{ 1176 impia corda viri 1182 manus impia

Germ.	Avien.
648 contingere vestes	1179 contingere te dextra (Ar. ἐλκῆσαι)
652 dono dabat Oenopioni	1183 donum foret Oenopioni (Ar. χάριν Οἰνοπίωνι)
655 ingenti (sc. Orioni)	1170 ingentem Oriona (Ar. 636 μέγαν Ὀρίωνα).

Quae exempla, opinor, satis demonstrant Avienum in fabulis narrandis atque depingendis Germanici verba valde imitatum esse.

De fabulis hactenus. Ea, quae Avienus praeterea adiecit sua sponte operi suo (vide pag. 14 sqq.), apud Germ. plerumque non leguntur. At quae restat Germanici carminis pars ¹⁾ cum opere Avieneo consentit de genere dictionis quidem ab Arateo alieno centum quinquaginta saltem versibus locisque. Huiusmodi exempla iam paulo ante attuli nonnulla, quorum numero addo haec ²⁾ passim collocata

Germ.	Avien.
71 Ariadnaeo igne	198 Ariadnaei capitis (Ar. 72 „Ἀριάδνης“)
97 spica — aristis	284 arista — spica (Ar. Στάχυν)
607 totā Iovis ... pennis ales	1105 Iovis ales — totis pinnis (Ar. 591 „καὶ Αἰετός“)
618 tum caput abscondet sonipes	1121 celatur sonipes caput (δύνει δ' Ἰππεΐη κεφαλῇ)
625 claro Arcturus ore (Βωότης — Ἀρχτούροιο)	1131 proprio ore Bootes
626 celsaque puppis habet (Ἀργώ)	1133 iam celso Thessala puppis aethere subvehitur

1) Praeter prooemium atque prognostica Avieneis dissimilia.

2) Moneo me hic afferre tales tantum locos, qui secundum ordinem sibi respondent.

Germ.

Avien.

663 declivemque trahunt	1204 deformemque trahit
(uterque initio versus; pro
„ἀρνευτήρι ἔση“? v. 656)
166—168 nutrix — Cretaeae
caprae — alumnum	407/8 alumno — Cretaeipeco-
ris — nutrix
343 parvum leporem	747 Parvulus ... lepus (Ar. 338
Λαγῶς sine ullo epitheto)
590 oceanus Minoae certa
coronae (Ar. 579 ἀμφοτέ-
ρωθεν, 572 Στέφανος)	1078 oceano utroque
1080 Minoae clara coro-
nae certa
598 siderea vix tum sa-
tiatus luce Bootes	1094 satur hic vix luminis
omnis (Av. „vix“ a Germ.
sumpsit, nam Ar. 582 prae-
bet „δ δ', ἐπὶν φάσος κο-
ρέσεται“)
17 Cetera, quae toto fulgent
vaga sidera mundo, inde-
fessa trahit proprio cum
pondere caelum	77 Omnia, quae flammis pin-
gunt radiantibus aethram
85 ponderis et proprii trahit
inclinatio caelum
23 pars celsa sub horri-
fero aquilone	96 horrifera aquilonibus illa
rigescunt (Ar. 25 „ἐκ βο-
ρέας“).

Addo exempla, quae non solum de universa sententia vel de singulis verbis consentiunt inter se, sed omni ex parte fere eodem modo sunt formata. Contempleris haec:

Germ.

Avien.

252 dextra sublata solium
prope Cassiepiae	565 dextra maerentis solium
prope Cassiepiae (Ar. 251:
ἐπὶ κλισμὸν πενθερίου δίτροτο)
22 pars mersa sub
undas	94 [pars] altera, mersa
sub undas
53 hac caput est Helices	144 qua caput est Helices
120 At postquam argenti cre-
vit deformior aetas, rarius	318 at postquam argento de-
formis viluit aetas, rarius

	Germ.		Avien.
365	hunc, nova silva,	793	illum prolixis durae Phae-
	planxere ignotis maestae		thontides ulnis planxerunt
	Phaethontides ulnis		
720	signum erit, oceano ge-	1310	signum eriteoa geminos
	minos remeare relicto		procedere parte (Ar. 725
			„σῆμα τετόχθων“)¹)

Attuli supra tantum tales locos, qui sibi respondent. Imitatus est autem Av. Germanici locutiones etiam aliis locis quam quibus ponuntur a Germanico. Plerumque huiusmodi loci non longe absunt ab eis Germanici verbis, quibus dictionem similem legimus. Exempla mihi praesto sunt haec:

	Germ.		Avien.
718	vicinum cerne	postea v. 1311	vicina vi-
			detur
46	fido cardine	antea 132	infidum est
52	squamigero lapsu	„ 135	tardo (139 cir-
			cumflexo) lapsu
74	lassum sidus	antea 203	defessi signi
88	lubricus anguis	postea 248	lubricus inclinatus
188	diducto passu	„ 445	diducta pedes
321	Delphin brevis	„ 706	breve corpus
			[delphinis];

fortasse spectanda sunt haec quoque:

21	cardine firmo orbem agit	postea v. 91	cursus agit
27	sublime micant	antea 99	sublimior axis
77	languet honos	postea 227	honore arduus
606	sub undas abit	„ 1105	in undas con-
			ditur²),

Avieni genus dicendi quatenus ad Germanici verba

1) Praeterea cf. G. 335 — Av. 733, G. 495 — Av. 991, G. 573 — Av. 1060, G. 590 — Av. 1080, G. 695 — Av. 1263 etc. etc.

2) Praetereo, quod etiam versus, qui longe inter se distant, velut Germ. 64 — Av. 256, G. 499 (?) — Av. 59 similiter formati sunt; cf. Maybaum. in fine diss.

accedat, satis explicatum est. Restat, ut disseramus primum, Avienus secutus sit ordinem quoque Germanici, qui hic illic in enumerandis argumentis deflectit ab Arateo, deinde, idemne materiem ipsam astronomicam secundum exemplum Germanici interdum correxerit. Priorem quaestionem nunc absolvam, posteriorem tum, cum de ratione, quae intercedit inter Hipparchi commentarios et Avienum, disputabo.

Germanicus in reddendo hic illic nonnulla verba vel sententioles transponere in alium locum non veritus est. Cuius dictionem imitatus Avienus locis quibusdam materiem ipsam aequae ac Germ. transtulit (consulto necne non facile discerni potest). Cf.

1. Aratus v. 97 Virginis sidere commemorato saecula illa hominum describit. Primum narrat vitam beatorum hominum, qui „aurea saecula“ degebant (a v. 100 usque ad 114). Versu demum 114

τόφρ' ἦν, ὄφρ' ἔτι γαῖα γένος χρώσειον ἔφερβεν

hoc genus „γένος χρώσειον“ appellat. Aliter Germanicus, qui eandem illam fabulam orsus est (v. 103) a verbis:

Aurea pacati regeres cum saecula mundi“.

Eius vestigia secutus est Av., cuius de saeculis fabula incipit sic (v. 292 sqq.)

tu, cum sincera priorum
vita hominum nullis ageret sub legibus aevum
aureaque innocuos servarent saecula mores
sponte sua.

2. Avienus quamquam Arati descriptionem saeculi aurei longius extendit, tamen sententias summas eodem ordine reddidit. Cf. velut vv. 299—303 (= Ar. v. 109). Paucis versibus post nondum mare transire naves ut apud Aratum, ita apud Avienum narratur. Sic Av. Arati ordinem servavit; aliter Germ., qui sententiam de discretionem campi transposuit in finem totius de aureo saeculo narrationis, cf. 118 sq.

nec parvi terminus agri
praestabat dominis, sine eo tutissima, rura.

Videtur Av. secundum eius exemplum eandem sententiam in fine descriptionis suae repetisse v. 316 sq.

omnia sed cunctis nasci dabat aurea terris

Iustitia et nullo discreverat aere regna;

nam Ar. illo loco (v. 113/4) nihil tale dicit, at Germanici verba singula Avieneis similia sunt.

3. Aratus sideris „Ἐρίφων“ nomine commemorato (v. 158) statim loquitur de periculis nautis imminetibus, ubi primum illi surrexerint. Tum demum de situ Aurigae, Caprae, Haedorum verba facit. At Germanicus Avienusque ea, quae de periculis nautarum dicenda erant, non iusto loco reddidit, sed in fine totius partis: Germ. vv. 170—173, Av. vv. 417—420. Mirum, si hoc casu factum esset ¹⁾.

4. Aratus vv. 233—238 de Deltoto agens iam v. 234 dicit, ubinam aspiciatur hoc sidus: νεῖότηεν Ἀνδρομέδης. At Germ. et Avien. hoc situs indicium distulerunt in postremos partis locos, Germ. habet v. 239/40

medium deltoton habebit

inter lanigeri tergum et Cepheida maestam;

Av. v. 537/8

at locus olli

post tergum Andromedae ²⁾.

5. Neque Germanicus nec Avienus reddidit ³⁾ latine Arati vv. 351/2 de gubernaculi situ

καὶ οἱ πηδάλιον καχλασμένον ἐστήρικται

ποσσὶν ὅπ' οὐραίοισι Κυνὸς προπάροιθεν ἰόντος.

Quos versus utrumque in exemplo suo Arateo non legisse verisimile non est, quia Av. saltem verbo „gubernaculum“ (v. 767) ad Arati „πηδάλιον“ (v. 351) alludit, id

1) Cf. Germ. 173 „per saevos fluctus“ cum Av. 418 „saeva flabra“.

2) Ceterum Arati „Κριτοῦ“ (v. 238) uterque reddidit similiter, non voce „aries“, sed Germ. (v. 240) „lanigeri“, Av. (535) „lanati pecoris“.

3) Vertit eos Cic. vv. 137/8.

quod conexus sententiarum satis demonstrat. Videtur Germanicus plane omisisse illos versus, qui gubernaculum sub pedibus posterioribus Canis esse dicunt, Avienus autem eius auctoritatem secutus esse.

6. Aratus de Ara et Centauro disputans affert certum prodigium, e quo euri flatus conici potest (v. 431—435). Idem prognosticum verterunt Cic. vv. 204—206, Germ. 423—425, Av. 874—878. Sed Cicero (v. 205) reddidit verba quoque „ἐπὶ παμφανόωντι Θορηρίῳ“ (v. 434 Ar.), quorum mentionem fecit nec Germ. (v. 424) nec Av. (v. 877).

7. Arati verba de Sirio v. 332/3 „κείνον [sc. Σείριον] ἄμ' ἡελίῳ ἀνιόντα“ et Cic. (v. 113) recte vertit et Germ. (v. 336) et Av. (v. 734). Aliter autem res se habet de v. 336 „κείνον [sc. Σείριον] καὶ κατιόντος ἀκοούμεν“. Ciceronis qui huic respondet versus non servatus est. At Germ. illa verba sic vertit (v. 340)

„et sidus primo speculatur ab ortu“
similiter Av. (vv. 742/3):

hunc, hunc [sc. Sirium], flammanti cum primum
vibrat ab ortu,

auribus atque animo capimus procul,

quae verba spectare ad illa Graeca clarum est, cf. ἀκοούμεν — Av. „auribus . . . capimus“. Sed offendit, quod uterque „ab ortu“ (atque in fine versus!) habet, „κατιόντος“ Aratus. Germanicus errasse videtur vertens, Avienus errorem ab eo mutuatus esse, cum Germanici verba non satis diligenter cum Arateis compararet.

Hi sunt omnes, quos ego quidem repperi, loci, quibus Av. mutarit ordinem pristinum secundum Germanici exemplum. Numerus non ita magnus est, tamen quae res sit, demonstrat.

Hipparchus.

Restat, ut disseram, an Avienus materiem quoque ipsam astronomicam secundum Germanici exemplum

correxerit, qui emendandis Arateis imprimis commentarios Hipparchi Bithynici adhibuit ¹⁾. Deinceps igitur quae-
rendum est, reddideritne Avienus vel omnia vel nonnulla
eorum, quae correxit Germanicus secundum Hipparchi
auctoritatem, an prorsus neglexerit illa. Qua cum quae-
stione simul coniungam alteram hanc: Adhibuitne Av.
Hipparchi commentarios ipsos an eos omnino non in-
spexit? Nam quia Germanicus non omnium locorum ab
Hipparcho tractatorum habuit rationem, fieri potest, ut
nonnulla secundum ipsos commentarios immutaverit Avienus.
Non ad unum omnes quidem afferam locos, quibus Hipp.
sententias ab Eudoxo Aratoque prolatas vituperavit:
paucos tractabo fusius; de ceteris quae res sit tabella
(quae Ciceronem quoque complectetur) docebit.

1. Pagg. 10 et 12 [edit. Man.] Hipp. verbis et Eu-
doxi et Arati allatis utrumque in errorem incidisse monet,

1) Utrum ipsos commentarios inspexerit Germ. an librum Hip-
parchi emendationes praebentem adhibuerit, incertum est. Mihi quidem
verisimilior videtur esse ea sententia, quam secundam protuli. Quam
ad probandam unum argumentum promam. Agitur de Ar. v. 575,
quem, cum prisca laboret corruptela, Cic. Germ Av. non correctiorem
legerunt quam traditus est:

αὐτὰρ ὁ γ' ἐξέπιθεν τετραμμένος (ἀλλὰ μὲν οὐπω

γαστέρι νειάτρῃ, τὰ δ' ὑπέρτερα) νυκτὶ φορεῖται.

Et Cic. (vv. 355/6) et Germ. (v. 591) et Av. (v. 1084 sq.) hanc de-
pravatam lectionem, ut grammatica ratio flagitat, ad Piscem australem,
cuius commemoratio antecedit, rettulerunt; item schol. Arat. (M. p. 452)
v. 575, sed dicit etiam . . . „διό τινες ἐπὶ τὸν Ἐν γόνασι τοῦτο μετενη-
νόχασιν“. Revera deest nomen sideris „Γνόξ“, atque legendum est
„Γνόξ ὅπιθεν (cf. Maass. praef. p. XV ed., item Theonis comment.), quam
lectionem Hipparchus quoque legit (cf. Manutii editionem pagg. 136⁴¹,
144¹⁸) in Arato suo atque recte ad Genicularium revocavit. Quae in-
terpretatio si Germanico sub oculis fuisset, sine dubio reddidisset.
Nam qui tot Arati errores sustulit, cur hoc mendum in corruptela
positum non tolleret? Ergo videtur ei praesto fuisse liber excerpta
ex integro Hipparchi opere continens — Germ. quia vertit v. 591

occidit et dorso piscis caudaque priore,

apud Hyginum (p. 110¹³) pro „Pistricisque caudam“ legere malim
„Piscisque caudam“. Quod fieri non posse ostendit Dittmannus
„De Hygino Arati Interprete“ diss. Lipsiae 1900 pag. 9.

qui dexterum Nixi pedem supra caput Draconis esse dicunt. Sed pergit: παρ' ἑκατέρῳ αὐτῶν ἡγνότηαι· τὸν γὰρ ἀριστερόν ἔχει πόδα ὁ Ἐνγόνασιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Δράκοντος, καὶ οὐ τὸν δεξιόν!) (cf. p. 34). Quid Avienus? vertit ut Aratus (v. 192 sq.)

dextraeque dehinc impressio plantae
tempora deculcat maculosi prona draconis.

At Germ. recte, ut Hipp. voluit, (v. 68 sqq.)

suppliciter passis ad numina palmis,
serpentis capiti figit vestigia laeva.

Scholia (M. p. 352) in Ar. v. 69 utramque lectionem argumentis defendere student.

2. Pag. 14 disputat Hipp. de Cephei atque Cynosuridos ursae inter se situ. Dicit Eudoxus haec l. 11: ὑπὸ δὲ τὴν οὐρὰν τῆς Μικρᾶς Ἀρκτοῦ τοὺς πόδας ὁ Κηφέως ἔχει πρὸς ἄκραν τὴν οὐρὰν τρίγωνον ἰσόπλευρον ποιοῦντας. Ar. autem a v. 184

ἴση οἱ στάθμη νεάτης ἀποτείνεται οὐρῆς
ἐς πόδας ἀμφοτέρους ὅση ποδὸς ἐς πόδα τείνει,
αὐτὰρ ἀπὸ ζώνης ὀλίγον κε μεταβλέψειας.

Haec quoque non accurate esse dicta Hipp. memorat l. 22 τὸ γὰρ μεταξύ, inquit, τῶν ποδῶν τῶν τοῦ Κηφέως διάστημα ἔλασσόν ἐστιν ἑκατέρου τῶν πρὸς τὴν οὐρὰν διαστημάτων²⁾. Avieni versus rursus non alium sensum praebent atque Arati. Legas v. 445 sq.

at diducta pedes tantum mensura seniles [sc. Cephei]
dividit, extrema quantum pede distat ab ursae.

At Germ. scripsit id, quod verum putat Hipp., cf. vv. 188—191

quantum latus a pede dextro
Cepheos extremam tangit Cynosurida caudam,
tantundem ab laevo distat; minor utraque iungit
regula Cepheos vestigia.

1) De huiusmodi erroribus in significandis partibus dextris sinistrisque cf. Dittmannum (p. 42 sq.), qui rem explicare studet.

2) Ad ipsam rem vide Vossii notam in edit. p. 35.

Desunt Cic. verba, scholia in Ar. nihil ad rem afferunt.

3. Ad Arati v. 83 sqq.

δ δ' [sc. Ὀφιοῦχος] ἔμμενές εἰς ἐπαρηρώς
ποσσὶν ἐπιθλίβει μέγα θηρίον ἀμφοτέροισι,
Σκορπίον, ὀφθαλμοῖς τε καὶ ἐν θώρηκι βεβηκώς,
ὀρθός.

dicit Hipp. (p. 40₁₀): τῇ δ' ἀριστερᾷ μόνον κνήμη βέβηκεν
ἀποτεταμένη, μεταξὺ κειμένη τοῦ τε μετώπου καὶ τοῦ στήθους
τοῦ Σκορπίου· τὸ δὲ δεξιὸν σκέλος ἔχει συνεσταλμένον. Iterum
vertit Av. (v. 237 sq.) ut Ar.

ophiuchum,

quem super haerentem plantarum mole duarum
scorpios sustinet.

(Neque aliter Cic. v. 89 sq.). At Germ. secutus doctrinam
recentem habet v. 80 sqq.

medium cingens ophiuchum.

scorpius ima pedum tangit, sed planta sinistra
in tergo residet, vestigia dextera pendent.

Scholium in Ar. v. 83 utramque de ophiuchi habitu sen-
tentiam affert.

4. Offendit etiam Hipparchum id, quod Ar. con-
tendit de Cassiepieae luce v. 188 sq.

τοῦ [sc. Κηφέως] δ' ἄρα δαιμονίη προκυλίνδεται οὐ μάλα πολλή
νοκτὶ φαεινομένη παμμήνιδι Κασσιέπειᾳ.

οἱ γὰρ πλείστοι, dicit p. 54₆, τῶν ἐν αὐτῇ [sc. Κασσιέπειᾳ]
δεικνυμένων [sc. ἀστέρων] λαμπρότεροί εἰσι τῶν ἐν τοῖς ὅμοις
τοῦ Ὀφιοῦχου, οὓς φησι καὶ ἐν τῇ πανσελήνῃ ἐκφανεῖς εἶναι
... , σχεδὸν δὲ καὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνδρομέδᾳ λαμπρότεροί εἰσιν.
Av. reddit Arati verba, cf. v. 450 sq.

spectabis Cassiepiam.

sed nec multa tamen | occurret genetrix oculis.

Similiter Cic. v. 193 [Or. p. 1021]

obscura specie stellarum Cassiepia.

Contra Germanicus illo errore sublato scripsit vv. 193—195

Cassiepia virum residet sublimis ad ipsum,
clara, etiam pernox caelo cum luna refulsit,
sed.

5. Aratus de stellis signisque in circulo septentrionali fixis disserens explicat v. 483 sq.

λαϊή δὲ κνήμη καὶ ἀριστερὸς ὤμος ἐπ' αὐτῷ

Περσέος.

Secundum Hipparchum (p. 98) sinister Persei umerus non in ipso circulo situs est, sed multo magis in septentrionem versus. Id ipsum exprimit Germ. verbis (a v. 459):

Celsior ad boream qui vergit circulus . . .

per geminos currit medios, vestigia tangit

aurigae plantamque terit Perseida laevam,

in quibus umeri sinistri, quoniam magis in boream versus est, mentionem non fecit. Sed neque Av. neque Cic. ab Arati exemplo recesserunt, vertit ille

954 circulus hic idem retinet pede Persea laevo

atque sinistro umero,

et hic v. 256 „umeroque sinistro“.

6. Deinde ad Arati v. 521

ἐν τῷ [sc. ἰσημερινῷ κύκλῳ] δ' Ὀφιοῦχεα γόνα φορεῖται.

admonet Hipp. haec (p. 108₂₀) τὰ δὲ γόνατα τοῦ Ὀφιοῦχου νοτιώτερα ἔστιν τοῦ ἰσημερινοῦ, τὸ μὲν ἀριστερὸν μοίραις γ'ζ' [3¹/₂°], τὸ δὲ δεξιὸν πλεῖον ἢ μοίραις ι' [i. e. 10°]. Quod poscit Hipp., apud Germ. scriptum invenimus v. 508

illic

quaeres

et celsi partem anguis et a medio ophiuchum.

Sed Arati verba secutus est iterum et Av. vv. 1006/7

hic sunt flexarum denique flammae

chelarum, genua hic rigidi vibrant ophiuchi.

et Cic. vv. 293/4. Scholia in Ar. nihil ad rem adnotant.

7. Denique fuse tractemus ea, quae Hipp. explicavit p. 164. Contra Arati sententiam, quae inest vv. 683—688:

ἀλλὰ τὰ μὲν,

Αἰγόκερως ἀνίων κατὰγει, τὰ δὲ νεῖατα πάντα

αὐτῷ Τοξευτῆρι κατέρχεται· οὐδὲ τι Περσεὺς

οὐδὲ τι ἄκρα κόρυμβά μένει πολυτερέος Ἀργούς,

ἀλλ' ἦτοι Περσεὺς μὲν ἄτερ γουνός τε ποδός τε

δεξιτεροῦ δύεται.

scripta sunt ab Hipparcho l. 27: ὁ δὲ Περσεὺς ὅλος τῷ Σκορπίῳ ἀντικαταδύει καὶ οὐχ, ὥς οὗτοί φασιν, ὁ δεξιὸς ποῦς καὶ τὸ δεξιὸν γόνυ τῷ Τοξότη ἀντικαταφέρεται.

Pluribus verbis sane opus est, ut clarum sit, de qua re agatur. Secundum Aratum Aegocero oriente maior Persei pars iam occidit ita, ut conspici non possit. Ergo haec pars occasum effecit una cum zodiaci signo, quod antea occidit, cum Sagittifero. Reliquam autem Persei partem, i. e. dextrum genu pedemque Arati saltem sententia una cum oriente Aegocero descendere nobis coniciendum est. Rem sic non recte explicatam esse Hipp. monet. Nam totam Persei formam in Sagittiferi ortu dudum occidisse, quoniam simul cum Scorpio occidente descenderit. Germ. scripsit

v. 674 At cum prima subit facies remeabilis Arcus,

v. 685 mergitur et Perseus.

Apparet hic de toto Perseo loqui poetam. Praeterea et ex hoc versu et ex antecedentibus (cf. „iam“ v. 675, 679) intellegi potest Germanici sententiam esse totum Perseum, dum Arcus oritur, non iam conspici posse, sed potius una cum zodiaci signo antecedente, cum Scorpio, occidisse. Quod Germanicum dicere idem atque Hipp. demonstrat — Nec multa mihi addenda sunt de Avieno atque Cicerone, quorum uterque auctoris verba sensu non correcto reddidit. Cf. Av. v. 1244 sqq.

deprimit hirsuti sidus surgens Capricorni;
membra sagittigero cedunt postrema revento.
iam non alatus remoratur viscera Perseus
aeris in spatiis neque clavum vindicat Argo
adluvione sali. Perseus pede denique dextro
atque genu liber mersatur cetera ponto.

Similiter Cic. v. 465.

Quos tractasse locos satis habeo; minime omnes attuli. Tamen, ut intellegatur, quomodo in reliquis se habeant rationes vertendi, fere omnes (paucos omittam,

quibus inest non magna auctoritas) locos ab Hipp. tractatos afferam in tabella ita constituta, ut ex ea plurimis saltem locis cognosci possit, utrum Avienus Cicero Germanicus Arati an Hipparchi secuti sint sententiam ¹⁾).

Hipp. pag.	Arat. vv.	Avieni vv.	Ciceronis vv.	German. vv.
30	52	146—149 ut Ar.	—	53/4 ut Hipp. (?)
40	79	232 „	—	79 ut Ar.
44	147	369, 379, 392 „	frgm. 32 ¹⁵¹⁻¹⁵³ ut Ar.	147—149 „
48 sq.	177	438/9 „	—	182/3 „
52	270	631/2 „	45 ut Ar.	271/2 „
56	225 sq.	512/3 „	—	229/30 „
58	239 sq.	540/1 „	10/11 ut Ar.	241/2 ut Hipp.
60	254	568 „	27 „	255/6 ut Ar.
62	258, 261	576 sq. „	29 sq. „	259 „
62	276	639/40 „	49/50 „	280 ?
64 sq.	310	688 „	83 „	314 aliter
70	310	687 „	81 „	313 ut Ar.
74	349	765/6 „	135 „	354 „
74—76	367	808/9 „	156/7 „	374 ut Hipp.
80	402	850/1 „	186 sq. „	395 ut Ar.
84	431	877 „	203 aliter prop- ter lect. var.	425 „
84	436	880 „	208—10 ut Ar.	418 ut Hipp.
86	439	885 „	211 „	420 ut Ar.
96	477	948 „	—	451 ut Hipp.
98	482	953 „	254/5 „	461/2 „
96	480	952/3 „	254 „	461 „
100	484	955 „	—	463/4 „
100	487	959/60 „	259 „	465/6 „
102	488	960/1 „	260 „	466 aliter ²⁾

1) De Avieno et Cicerone haec quaestio uno quoque loco solvi potest, de Germanico non item eis locis, ubi neque Arati sententiam nec plane contrariam diligentissime reddidit. Tales locos signo interrogante notavi; quibus autem Ciceronis versus non exstant, directa linea. Moneo maximi momenti mihi fuisse quaerere, qualis ratio fuerit non Germanici, sed Avieni.

2) G. loquitur de Nixo, de Ophiucho ceteri.

Hipp. pag.	Arat. vv.	Avieni vv.	Ciceronis vv.	German. vv.
106	505/6	984 ut Ar.	278 ut Ar.	490 ut Ar. (?)
122	559 sq.	1060 sq. "	341 sq. "	573 sq. ut Hipp.
140	572	1081 "	356 "	591 ut Ar.
140	576	1087 "	357 "	592 ?
140	578	1088 "	358 "	592 ut Hipp.
140	579	1093 sq. "	362 sq. "	594 sqq. "
152	590 sq.	1103 sq. "	370 sq. "	604 sq. ut Ar.
154	598	1117 "	382 "	614 "
154	600	1120 "	384 "	617 "
154	605	1125 "	389 "	620 "
158	625	1151 "	410 "	637 "
160	629	1156 "	413 "	640 "
160	632	1165 "	417 "	642 ut Hipp.
162	663	1214 "	453 "	671 ut Ar.
162	667	1219 "	454 ut Ar.	676 ?
164	672	1225 "	460 " (?)	676 aliter
164	674	1228 "	461 "	680 ut Hipp.
166	688	1250 "	466 "	687 "
166	691	1258 "	471 "	679 "
168	697	1267 "	478 "	698 "
168	693	1261 Av. aliud legit	476 "	693 aliter
172	700	1269 ut Ar.	480 "	699 ut Ar.
172	700	1270 "	—	699 "
172	701	1273 "	—	703 ?
172	705	1280 "	—	704 ?
174	713	1290 "	—	709 aliter
180	717	1295 "	—	713 ut Ar.
182	720	1300 "	—	717 "

Tabella quid doceat, paucis complectamur. Primum Germanicus alia accepit sic, ut ab Hipparcho praescriptum est, alia repudiavit¹⁾, sive ipsos eius commentarios integros inspexit, sive — id quod verisimilius videtur esse (cf. pag. 76 adn.) — librum quendam, qui excerpta eorum

1) Sane non dubitandum est, quin et aliorum virorum astronomiae peritorum doctrina et sua ipsius notitia moveretur, ut non omnes Hipparchi emendationes probaret atque redderet.

continebat. Deinde Avieni ne unum quidem locum rep-
peri, quo decesserit ab Arato ita, ut ullam Hipparchi
sententiam, quam apud Germanicum non legimus, suam
faceret aut ea, quae correxerat Germ. secundum Hip-
parchi auctoritatem, susciperet. Ergo materiam saltem
interpretatus est non Germanici — ut contenderunt non-
nulli viri docti —, sed Arati. Eis autem locis, quos
supra (pagg. 73—75) tractavimus, ordinem tantum a
Germanico accepit, scilicet ex negligentia: verba ipsa
Germanici imitantem effugit, quod illis locis Germanici
ordo non prorsus respondebat Arateo.

Item repudiavit Av. nonnulla additamenta, quae Germ.
sumpsit non ex Hipparchi commentariis, sed aliunde.
Velut Germ. (v. 708) „Πλιας“ quoque commemorat, cuius
mentionem facit nec Ar. (v. 714) nec Av. (v. 1293). Neque
Av. omnibus illis locis, quibus Germ., ordinem pristinum
mutavit, paucis tantum, ut vidimus. Maior est numerus
eorum locorum, quibus Av. Arati verba integra accurate
vertit, Germ. partem tantum latine reddidit. Velut ille
omnia signi alicuius membra, quae nominanda erant, enu-
meravit, hic nonnulla aut unum. Exempla rem demon-
strabunt.

Arati (v. 296) „ἕκαστοι δὲ κορυμβίσιν αἰδοίησιν“ vertit
Avienus (v. 666) „mergorum et focis similes“, non vertit
Germ. l. c.

Avieni versibus 836—838 de duabus Aquae stellis
non hae spatiosa per aethram
intervalla tenent neque lumen lumine forte
conlidunt.

respondet Arati v. 396

ἀστέρες, οὔτε τι πολλὸν ἀπήγοι οὐδὲ μάλ' ἐγγύς,
quem Germ. (post v. 388) plane neglexit.

Idem (post 589) silentio praeteriit Arati v. 571

τοὶ μὲν δύνοντες, τοὶ δ' ἐξ ἐτέρης ἀνιόντες,

non Avienus vv. 1079/80.

Arati (v. 595) „Κυνὸς αἰδομένοιο“ respondet Avieni (v. 1112) „canis ignicomantis“, Germanici (v. 611) „canis“. Sideris Nixi, quod una cum Scorpio atque Arcu oritur, Ar. et Av. singula membra enumerant, Germ. in univ. de illo loquitur: cf. vv. Ar. 669—672 ~ Av. 1221—1224 cum Germ. 673 et Ar. 672—673 ~ Av. 1225—1226 cum Germ. 677/8. Item res se habet de Andromedae membris simul cum Piscibus surgentibus, cf. vv. Ar. 704/5 ~ Av. 1277—79 cum Germ. 704 et 708¹⁾.

Totum Aurigam abscondi veniente Capricorno Germ. dicit v. 686, partem eius iam una cum Sagittario, partem cum Capricorno Aratus v. 685, Avienus v. 1245.

Quae attuli, ut demonstrarem Germanici Avienum singulares sententias repudiavisse, Arati potius verba secutum esse.

Iam sententiam nostram complecti possumus verbis fere his: Avienus materiam ordinemque Arati reddidit, fabulas aliunde adiectas suo arbitrio elegit, Germanici dictionem persaepe imitatus est (rarissime ordinem).

Vergilius.

Transeo nunc ad rationem, quae intercedit inter Avieni Aratea et Vergili carmina i. e. georgicorum libri I versus 351—463, quibus prognostica composuit secundum Arati carmen, sed ita, ut ab exemplo suo discederet aliter atque Cicero, Germanicus, Avienus, non interpretis nimirum munere fungens sed poetae²⁾. Ver-

1) Cf. Hipp. pag. 172.

2) Cf. Skutschius „Aus Vergils Frühzeit“ I p. 106 sq., „Gallus und Vergil“ p. 107 sq. atque Leo „Hermes“ 1902 p. 50 sq., 1907 pag. 62 sq.

gilius exiguam tantum partem Arati prognosticorum reddidit neque eam aut verbis aut ordine exemplaris exprimens¹⁾. Nostra interest quaerere, Avienusne eius prognostica secutus sit an data opera quidem non in-spexerit, sed consensus verborum tribuendus sit Avieni dictioni, quae hic illic ad Vergilianam prope accedit. Paucis verbis iam Siegius (p. 43) hanc perstrinxit quaestionem; attulit nonnullos versus Vergilianis similes neque tamen accuratius in rem inquisivit, ut mihi non ineptum visum sit, denuo atque fusius de re disputare.

Atque primum afferam et Vergili et Avieni prognosticorum versus — atque omnes quidem, quia numerus non ita magnus est — qui eandem vel similem formam praebent, ut alterum secundum alterum compositum esse verisimile sit. Tantum qui sibi respondent versus enumerabo Aratique lectionem, quatenus postulatur, addam.

Verg.

Avien.

Georg. lib. I v.

v.

351 ut certis possemus
discere signis

1670 cape rebus certa
signa. Ar. (v. 909) nihil
amplius dicit quam „Σῆμα
δέ τοι γινέσθω

358 resonantia longe |
litora

1672 cum litora
resultant

Ar. (v. 911) ἀπταὶ ῥήχῃσσαι

363 sq. cumque marinae
in sicco ludunt fulicae no-
tasque paludes dese-

1676 Et cum parva fulix trep.
petit arva volatu,
stagna sinens, longasque

1) Attulit primum prognostica, quae tempestates, deinde, quae „serena“ portendunt (cf. 351—392, 393—423). Tum enumerantur prognostica, quae e lunae, denique, quae e solis facie formaque sumenda sunt (424—437, 438—465). Tempestatum prognostica, ut facile intellegitur, longe maximum spatium occupant, reliquorum numerum valde contraxit, multa prognostica omisit, enumerata exornavit vel suo modo vertit, nonnulla mutavit vel transposuit, sed ita, ut tamen ubique exemplum Graecum perluceat.

Verg.	Avien.
rit atque volat ardea	iterat clangore querelas
	Ar. 913

ἐπὶ ξηρὴν δὲ ἑρωδιδὸς οὐ κατὰ κόσμον
ἐξ ἄλλος ἔρχηται φωνὴ περιπολλὰ λεληκώς.

Verg. pro uno Arati prognostico (v. 913 ἑρωδιδὸς) duo habet, sed de ardea similiter locutus est atque Av. de fulice. Magis mirum hoc est: Arati (v. 972) „ἑρωδιδὸς“ recte reddidit. Avienus v. 1717 voce „ardea“. At hoc loco v. 1676 legimus pro Arati voce eadem „ἑρωδιδὸς“ non „ardea“, sed „fulix“. Quod nomen proprium substituisse Avienum secundum Ciceronis exemplar mihi quidem persuasi; cf. quaeso Ciceronis locum (de Div. I c. 8 § 14 = fragm. 3 progn. Or. p. 1036)

Cana fulix itidem fugiens e gurgite ponti
Nuntiat

367 Verg. noctisque per um- 1689 Av.

bram [videbis]	cernes
flammarum longos a flammarum et longos	
tergo albescere tractus a tergo ducere tractus	

Vergilius v. 366 sq. imitatus est partim locum Lucreti II 206—9

nocturnasque faces caeli sublime volantis
nonne vides longos flammarum ducere tractus
in quascunque dedit partes natura meatum?
non cadere in terram stellas et sidera cernis?

quem quin Lucretius formaverit secundum Arati v. 926 sqq. dubium esse nequit; qui secuntur versus idem confirmant. Sed locus, de quo agitur, amplius nos docet Avieni locum totum similiorem esse Lucreti verbis quam Vergilianis. Cf. vv.

Lucret.	Avien.
nocturnasque faces	cernes
nonne vides longos flamma-	stellarumque comas . . . ae-
rum ducere tractus?	there celso decidere in ter-
.	ras, rutilarum spargere cri-

non cadere in terram stellas nes flammarum et longos a
et sidera cernis? tergo ducere tractus.

quos si cum Arateis comparaveris, invenies sententias a
poetis latinis aliter prolatas esse atque apud Aratum
legimus. Inde concludo Avienum hoc quidem loco¹⁾ et
Vergili et Lucreti pressisse vestigia.

Sed conferas hos quoque versus:

Verg.	Avien.
368 frondes volitare caducas	1686 florum volitare senectam
Aratus dicit pro eo, quod est „volitare“, „ἐπι- πλώωσι“ (v. 923).	
375 aut bucula caelum suspiciens patulis captavit naribus auras	1707 latis cum bucula naribus auras concipit cf. Ar. 954/5
378 et veterem in limo ranae cecinere querel- lam	1696 Si repetant veterem ranae per stagna que- relam;
alia dictione Ar. v. 947 usus est.	
379 saepius et tectis pene- tralibus extulit ova	1710 ova cavis effert pene- tralibus
388 cornix improba	1704 improba si cornix Ar. v. 949 „λακέρυζα ... κορώνη“.
390 ne nocturna quidem car- pentes pensa puellae testa cum ardente viderent	1718 et si nocturnis arden- tibus undique testis

1) Praeter hunc Lucreti carminis locum nullum repperi, quem imitatum esse vel reddidisse Avienum pro certo affirmari possit. Frustra temptabam velut ea, quae vv. 1409—1444 aliunde adiecit Av., revocare ad Lucreti l. VI., in quo similia tractantur. Sed neque materies nec dictio talis est, ut inde de affinitate carminum coniectura fieri possit. Manilii autem qui vocatur carmen astrologicum secundum Arati phaenomena partim compositum aliquo modo adhibuisse Avienum ego quidem invenire non poteram.

Verg.	Avien.
.... et putris concrescere fungos	concrescant fungi cf. Ar. 976
403 seros exercet noctua cantus	1741 modulatur noctua carmen Ar. 999 νοκτερινή γλαβέ
411 [corvi]et saepe cu- bilibus altis	1744 tum nota cubilia laeti succedunt cf. Ar. 1003 sqq.
423 et ovantes gut- ture corvi	1743 tum corvi crepitant et ovantes gutture rauco
430 at si virgineum suffu- derit ore ruborem	1457 si ignito sup- pinxerit ora rubore. Idem Ar. v. 784 expressit verbis tantum his „ἐὺ μάλ’ ἐρευνθής“.
439 solem certissima signa sequuntur	1544 solem melius prae- visa sequuntur
qui versus accurate respondent Ar. 820	
ἡελίῳ καὶ μᾶλλον ἐοικότα σήματα κεῖται.	
Sane mirum esset, si casu accidisset, ut uterque „ἡελίῳ . . . κεῖται“ verbis „solem . . . sequuntur“ (atque eodem versus loco!) verteret. Hic ipse locus praeter alios pro- bare mihi videtur Avienum in vertendo Georgica manibus tenuisse et hic illic inspexisse, ut eius dictionem imi- taretur aut idonea verba inveniret ¹⁾ .	
Sed pauci etiam loci enumerandi sunt	
442 medioque refu- gerit orbe	1568 medioque rece- dens orbe

1) Nam memoria eum retinuisse omnia verba, quorum vestigia pressit, non facile mihi persuaserim, quamvis saepe eum Vergili genus dicendi, quale ex illius carminibus didicerat, esse secutum non negem. Rem tetigit Siegius p. 43. — Cf. velut Av. II 1005 ~ Verg. georg. IV 483; Av. III 343 ~ Verg. georg. IV 291; Av. II 259 ~ Verg. Aen. VIII 649 etc. etc.

Aliter eandem rem protulit Ar. v. 828

..... ὁππότε κοῖλος ἐειδόμενος περιτέλλῃ

v. Verg. v. Avien.

450 emenso cum iam 1574 ipsa dei cedunt blandi
decedit Olympo si lumina ...

Aratus v. 832 εἴ κέ τοι ἀθάτοι ὑπείκωσ' ἡελίοιο

453 igneus [Sol de- 1582 ignea ora
nuntiat] euros

uterque Arati „ἐρῶθεα“ (v. 837) voce „igneus“ reddidit.

De prooemio Avieni disputationem consulto in finem commentationis reieci. Cumulat in illo summa laude Iovem promens sententias, „quae doctrinas Pythagoreas redolent, de aethere, ut principio ignis, caloris, lucis, vitae et motus in rerum natura“ (cf. Buhlium II pag. 321). In quo quatenus secutus sit Avienus Arati vestigia quibusque additamentis ditaverit, quaeram.

In summa differentia quaedam sane videntur testari Avienum in prooemio componendo Arati prooemium adhibuisse, velut crebra Iovis allocutio ¹⁾. Sed versus 5—76 ab Arati prooemio prorsus alieni sunt. Avienum autem ipsum ea, quae illis insunt, ex suo ingenio invenisse (non dico: scripsisse) non probabile est ²⁾. Unde sumpti sint, invenire non poteram. Certius iudicari potest aliis de versibus, quos petivit Av. aut e Germanici prooemio aut e suo ipsius carmine. Primum de Germanico. Similem dictionem praebent hi versus:

Germ. 2 carminis at nobis, genitor, tu maximus auctor

Av. 1 carminis incentor mihi Iuppiter

Ar. 1 Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα.

1) Cf. vv. Ar. 7/8 ~ Av. 41/2 (68); Ar. 10 ~ Av. 43; Ar. 16 ~ Av. 72.

2) Maassius in „Arateis“ pag. 314 breviter hanc quaestionem attingens „prooemio, ait, facile est videre Lucretianum Epicuri elogium imitando effingi“.

Bis Germ. loquitur de nautis et agricolis (v. 9, 10, 13, 4), item bis Av. vv. 41/2, 68/9: Aratus semel eorum mentionem facit diversa dictione usus.

Praeterea conferas Germ. vv. 6—8

qua sol ardentem cancrum rapidissimus ambit
diversasque secat metas gelidi capricorni
quave aries et libra aequant divortia lucis
cum Av. vv. 54—59

docuit

cur Hyperionios nepa circumflecteret ignes,
autumni reditu cur sub gelido capricorno
bruma pruinosi iuga tristia solveret anni,
cur spatium lucis, madidae cur tempora noctis
libra celerque aries demenso pondere Olympi
aequarent.

Firmatur autem iudicium de conexu illorum versuum eo, quod Av. hoc uno loco usurpavit vocem „librae“, omnibus ceteris locis verbo „chelis“ usus est (cf. pag. 59 adn.).

Denique similiter formati sunt

Germ. vv. 11/2 nunc vacat audaces in caelum tollere vultus
sideraque et mundi varios cognoscere motus.
et Av. vv. 73/4

iam placet in superum visus sustollere caelum
atque oculis reserare viam per sidera.

Ergo ut phaenomena ipsa, sic prooemium Germanici adhibuisse Avienum manifestum est.

Alios autem versus Avienus videtur petiisse e suis versibus, qui sequuntur, dico v. 60 sq., quorum sensus similibus verbis paulo post inde a v. 99 repetitur. Cf.

qua parte polus sublimior alto
cardine caeruleas Thetidis non tangeret undas,
quis polus umbrifero lateat declivis in axe
atque a v. 98

cardo

alter in obtutum facilis, latet alter et alto
deprimitur barathro. sed qua sublimior axis
Tethyos undosae linquit cetosa fluenta,

cf. pag. 51. Tantum de prooemio.

Denique nonnulla proferam, quae pertinent ad co-
nexum, quem habere videntur inter se Ciceronis, Ger-
manici, Avieni versiones, unde etiam conici potest,
quali forma fuerint Arati phaenomena, quibus usi sunt.
Videas exempla haec:

Arati versum 475

ὄβρανόν, ἣ καὶ τίς τοι ἐπιστάς ἄλλος ἔδειξεν

latine reddidit neque Av. (cf. v. 937) nec Germ. (cf. v. 455)
nec Cic. (cf. v. 245) aequae atque Arati versus 585

καῖναι οἱ καὶ νόκτες „ἐπ' ὅψ' ὄβοντι“ λέγονται

nullum vestigium apud eos inveniri potest. Cf. Av. 1097,
Germ. 599, Cic. 366. Similiter omnes neglexerunt Arati
(v. 656) „ἴση ἀρνευτήρι“. Fieri quidem potest, ut inusitata
illa dictio commoverit illos, ut plane omitterent. At
Arati v. 475 fortasse in exemplis suis non legerunt:
vv. 474 et 476 sine dubitatione coniungi possunt (σκε-
φάμενφ κεκεασμένον κείνο περιγληνές τροχάλόν). —

Arati (v. 671) „ζώνη“ nemo recte „zona“ vel „cin-
gulo“ vertit, sed circumscripsit, cf. Av. 1223, Germ. 678,
Cic. 457.

Alii loci eiusmodi sunt, ut interpretes Romani aliud
legisse videantur atque codd. Ar. praebent. Arati (v. 401)
codices „δινωτοί“ tradiderunt, sed vertit Av. 844

face sub tenui tenebrosus marceat ignis

Germ. 391

est et sine honore corona

Cic. 182

obscurae sine nomine cedunt¹⁾.

1) Iam Grotius eos „ἄγνωτοι“ repperisse censuit.

Arati versu 575 Av. Germ. Cic. vetustam corruptelam „αὐτὰρ ὃ γ' ἐξόπιθεν τετραμμένος“ legerunt atque in Piscem notium rettulerunt.

Diversi autem generis sunt hi loci. Aratus v. 57 de situ Draconis stellarum dicit

εἷς δ' ὁπένερθεν
ἐσχατιὴν ἐπέχει γένους δεινοῖο πελώρου.

Mirum est, quod ne unus quidem interpretum id quod est „ἐσχατιήν“ aliquomodo expressit. Cf. Av. 155

unicus ignis item mento aestuat

Germ. 57

mento sedet unicus ignis

Cic. 59 [Or. p. 1018]

atque uno mentum radianti sidere lucet.

Probatur igitur conexus quidam interpretum. Similiter res se habet de Arati versu 252, cuius verba „πενθερίου δίπρου“ aliter verterunt poetae latini, sed ita, ut alius alium imitaretur. Πενθερίου δίπρου pertinet ad sedem vel solium Cassiepieae, Persei socrus, ad quam Perseus dextram tendit. Itaque verba illa reddidit Av. v. 565

dextera maerentis solium prope Cassiepieae

Germ. v. 252

dextra sublata solium prope Cassiepieae

Cic. v. 23

Hic dextram ad sedes intendit Cassiepieae.

Arati (v. 312) „Ὅστιός αὐτός, ἅτερ τόξου“ verterunt tamquam si scripsisset ille ἅτερ τοξότου, saltem Cicero Avienusque. Cf. Av. 690

sed tamen haec arcu tereti caret inscia nervi,
inscia nam domini est

Cic. 84

Hic missore vacans Sagitta.

E Germanici autem v. 315

Est etiam, incertum quo cornu missa, sagitta.
missoris sententia elucet.

Iam subsisto. Ciceronis, Germanici, Avieni versiones quatenus cohaereant et cum ipsis Arati phaenomenis et inter se, aliqua ex parte manifestum est. Nonnulla quidem nondum explorata sunt, de quibus velut de additamentis maxime Avieni quibusdam nova opus est quaestione, quam in posterum tempus differo. —

Dispositio.

A. Praefatio.

B. Argumentum.

**Caput I: Quomodo in universum reddiderit latine Avienus
Arati carmen**

a. de immutationibus

b. de omissionibus

c. de additamentis

α. astronomicis

β. fabularibus

Caput II: Quomodo singula Arati verba Avienus verterit

Caput III: De rationibus inter Avienum et

a. Ciceronem

b. Germanicum (atque Lucretium)

c. Hipparchum

d. Vergilium

De prooemio

C. Conclusio.

V i t a.

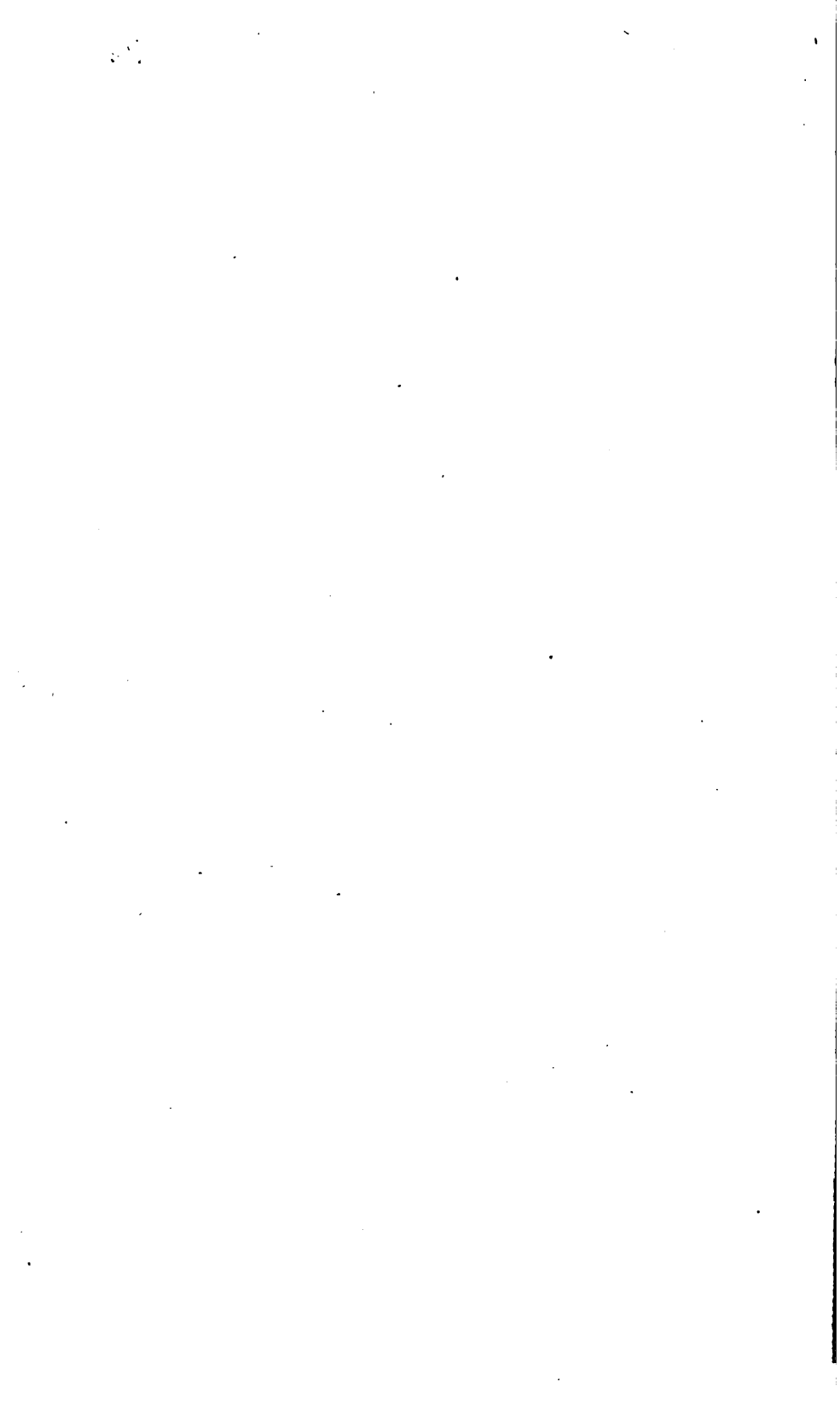
Natus sum Carolus Ihlemann a. d. III. Id. Maiis a. 1884 Northemii in oppido Hannoverae patre Alberto matre Maria e gente Reddersen, quos adhuc vivos gaudeo. Fidem profiteor evangelicam.

Primis elementis litterarum imbutus frequentavi progymnasium Northemense, tum gymnasium Andreanum Hildeshemense, unde vere a. 1903 testimonio maturitatis instructus Georgiam Augustam petii, ut arti philologorum et historicorum me darem. Vere a. 1905 Berolinum profectus studia persecutus sum; eiusdem anni autumno Gottingam redii.

Docuerunt me viri doctissimi Berolini: Diels, Ed. Meyer, D. Schaefer, Wentzel, v. Wilamowitz-Moellendorf; Gottingae: Baumann, Brandi, Busolt, Dilthey (†), M. Heyne (†), Körte, M. Lehmann, Leo, Mollwo, El. Müller, Pfuhl, Pohlenz, Stein, Schröder, Schulten, Ed. Schwartz, Viertel, Wackernagel, P. Wendland etc.

Philologici proseminarii Gottingensis sodalis fui per tria semestria, Berolinensis per unum, seminarii utriusque philolog. Gotting. per bina regentibus viris doctissimis sive Diels, v. Wilamowitz, sive Leo, Pohlenz, Schwartz, Wackernagel. Ad exercitationes grammaticas Dittmann, Helm, ad historicas Busolt, Stein, Ed. Meyer aditum mihi praeberunt.

Quibus omnibus viris illustrissimis maximas gratias ago, imprimis quid debeam Busoltio atque ante omnes Leoni, qui semper consiliis benignis me adiuvit huicque opusculo componendo favit, non facile verbis exprimitur.

PA
6227
Z5I3

616166

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY

